Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De legibus - Cod. Ettenheim-Münster 220

Münzer, Franz

[S.l.], 1715

Quaestio secunda

urn:nbn:de:bsz:31-122324

Visual Library

a successore de novo fuerit confirmatum. plura super his videri possunt ab Amicum hic disp. 1. sect. 4.

Quarta conditio est ut sit iusta et honesta, leges enim sunt regulae honestatis et iustitiae: potest autem lex explicari esse iniusta et inhonesta scil. vel ratione obiecti quando praecipit quod malum est, vel ratione legislatoris, quod vel facultate condendi leges non polleat et in hoc casu lex tamdiu obligat, quoad usque constet de defectu condendi leges, vel polleat quidem hac potestate, sed aliquid bono communi contrarium praecipit, et similiter obligat usque dum contrarietas legis ad bonum commune pateat. 44.

5ta conditio est ut sit servatu possibilis, ad impossibile enim nemo tenetur, id quod illegitimum est non tantum de impossibilitate physica, sed etiam morali; leges enim debent esse proportionatae viribus subditorum, neque possunt dari in destructionem, sed duntaxat in aedificationem. insuper sunt aliae quaedam conditiones mere accidentales, quod sit scripta, clara et non ambigua, sit cognita passive a subdito, ut hae conditiones sunt quae in legibus vel essentialiter vel accidentaliter requiruntur, quibus ratio legis et bonitas traditae definis abunde patet. quapropter sit.

Quaestio Secunda
De
Lege naturali et positiva tum divina tum humana.

Agebamus in priori quaestione de legibus in communi, et diximus quomodo generaliter lex dividatur in divina et humanam easque sive positiva sive naturalem, interest igitur ut altera hac quaestione de singulis in specie tractemus, quod quo utilius fiat totam quaestionem in duos articulos distinguimus, quorum primus tum de lege naturali tum de lege divina positiva, alter vero tantum de lege humana positiva materiam satis dilucide explicabit. sit igitur.

Articulus Primus

De

Lege naturali et positiva divina tum nova tum antiqua.

Quae in hoc articulo inquirunt ad 4. praecipue capita reducunt, unde et eius 4. sectiones distinguntur in quarum prima indagabimus quid sit lex naturalis, et an in eam cadere possit dispensatio. in 2da. a quonam lex vetus divina fuerit lata et quotuplicia eius fuerint praecepta. in 3tia. an et quomodo lex vetus fuerit abrogata. in 4ta denique de lege Evangelica pauca quaedam disseremus, in hoc 4tor. per se indagabimus, incidenter tamen et plura alia scitu digna dicentur.

Sectio prima.

Quid sit lex naturalis, et an in eam cadere possit dispensatio?

45. Dari legem quandam naturalem unius cuiusque synteresi impressam, qua natura rationalis vitia refugiat virtutes adsciscat et bonum ab malo discernat, communis SS. opinio et certa sententia est, quam ipse Apostolus Paulus 2da. ad Rom: satis commendat, et ratio ipsa demonstrat, cum enim omnis creatura finem suum consequi possit debeat, cumque nulla creatura rationalis suum finem consequi possit absque lege naturali, finis enim naturae rationalis est recta operatio, quam exequi poterit nemo potest, nisi per regulam naturalem quid rectum quid non rectum sit attendat ut patet, oportet satis manifeste, quod huiusmodi regula unius cuiusque synteresi impressa habeatur: hanc legem recognoscens Cicero eam primo de legibus sic describit ratio summa insita in natura quae iubet ea quae facienda sunt prohibetque contraria. Solet autem huiusmodi lex naturae conformiter ad mentem S. S. distingui in permissiva seu negativa et positiva, per: missiva illa dicitur 2dum quam a iure naturae aliquid permittitur nec tamen praecipitur aut prohibetur, huiusmodi sunt commutatio bonorum hominum libertas, item matrimonium clandestinum et huiusmodi quae de iure naturae permissa sunt, neque prohibita neque interdicta.

lex nāt positiva cadit, quæ positive inhibet ea quæ ex se difformia sunt naturali
vel præcipit ea quæ conformia sunt illi, quo autem in præsenti inquirimus ea in lege nāt
cadere post dispensatio? n. de permissiva sed de positiva quæstio procedit, quæ enim in per-
missiva dispensari valeat, n. solum generales possessum, sed etiam novissime factum
Tridentini ostendit, qui matrimonia clandestina de cætero non permissa ac valida ob
eas relevantes interdixit et annullavit: quare de lege positiva dubitatur quæstio
procedit, ad cuius notitiam notitia tri.

Aliud est dispensatio in aliqua lege fieri non quæ exclusive minus vel facit et propriet.
vel moaliter tm et improprie facit et improprie sit dispensatio multas lex, quo obli-
ita variatione nāt legis cuius circumstantiarum in particulari alicuius rei similis obligatio
gatione legis, quem alias ex obligaret: ego vero moaliter et improprie ex dispensatione
mutat, quo nāt lex ita variat, ut sit hanc variatione et mutatione res,
quæ alioquin est lege nāt præceptum aut interdicta, desinat esse nāt legis, quia ex
mutatione de exclusione legis fit ut ita mutata sit quoad circumstantias, quarum
huiusmodi obligatio non est proprie dicta dispensatio. Legem etiam naturale moaliter et im-
proprie mutari, glossator et in ea moaliter et improprie dispensari potest contra SS.
opinio est falsa in aliquibus legibus naturalibus, et ita falsa in scriptura requirit: sanctum
in 5. præcepto non occides dispensatum est cum Abraham quod Deo illi præcepit ut im-
molaret filium suum unigenitum Isac. in 6. præcepto non machaberis dispensatum est cum
Osea propheta, quo iussus est accedere mulierem fornicariam. in 7. etiam præcepto non
furtum facies, quo Hebræis gessum est ut tollerent Ægyptios et sibi aurea vasa con-
tollerent exodi 11. Dixi tri in aliquibus falsa leges nāt, cum omnia præcepta naturalia
nāt tali sint, quæ interpretatione aliqua circumstantia lata esse valeat, quin potius tali-
qua præcepta quorum expressio ita refractaria est ut nulla ratione lata
esse valeat, et huiusmodi sunt mendacium, blasphemia et in aliquibus moaliter dispensatio
currere potest: ita, de dispensatione tali et proprie tali legis positiva sive legis de
quæstio procedit, ad cuius resolutionem principium accedamus.

47. Scendu ē 2do qd magna antiquorū et etm modernorū controversia ē in quona
lex naūrali facel gsistat, ff enim aliqui qui eam a ipsa naā rāli qlēg ex ppriis
n involvit, minime distgnt: qtra qm hr sentia fuit ino auctoritas Paul. ad Rom. 2do.
Cum enim legē naāle in lumine rationis dum dicit ostendunt opus legis scriptum in cordibus
suis testimonium reddente illis qsua ipsorum: et de hoc lumine interpretatur s. D. illud
psalmi signatum ē super nos lumen vultus tui Dne, hoc lumen illum legē naāle
adeoqp lex naāli ē potissimum rationis ad naam longm ad bonum actus nostros di-
rigens. qtra eandem sentia fuit 2: qd de naā legis cum sint, sit ordinare dirigere
illuminare ad alqi naā ipsa 2do se sumpta n ordinat n dirigit n illuminat, sed hoc
ff officia rationis cum ē ordinare illuminare ad: igit lex naāli n ē qsistendo ipsa
naā rāli 2do se et in actu ino, sed potius lumen et dictamen rationis ingerens, et dictans
qd 2do naā exigentia sui quaerat ita, ut hoc dictamen habeat rationem legis, et qtra
naā ipsa se habeat instar boni comunis, cui p legem actus nostros suffragantur. hoc ratione
motiū ff. qtra quosdam antiquos legē naāle in actu rationis contingere sistunt,
quorum in huius actu explicatione et ipsi lumina differunt.

Sunt enim qui legē naāle ipsum lumen rationis in actu ino sistunt: sed qtra hos fuit
qd supra diximus, quia lex ē actualis regula ita ut sicut lex n sit, qndiu se se actu
n regulat, atqi lumen rationis in actu ino sicutque actu n regulat, sed ē tm in potia
ut illuminet et regulet ad: qo C. Sed alii qui actu rationis legē naālem ad-
ferunt, sed eatenus solum, qtenus ē signum bni divina voluntatis prescriptis aut
prohibentis, adeoqp in ala hos ff. lex etm naāli prohibet voluntate divina
prohibente aut prescribente: sed qd hoc sentia sustinere n valeat, vel ex solo alle
tomi theologorum axiomate satis patet qd ponit August: l. 1. de libero arbitrio
c. 6. qd n oā mala quia prohibita, sed alqia prohibita quia mala, quadam n oā bona
quia praecepta, sed etm quedam praecepta quia bona. quo minime aura erant si lex
naāli prohiberet voluntate divina prescribente aut prohibente, hoc qd aura ē
qd plerqp quod de iure naā ff, etm voluntate divina praecepta aut prohibita ff

attn n̄ ideo præcepta ut prohibita voluntate divina sunt, quia ex se nativa et intrinseca boni-
tate aut malitia n̄ habent, sed quia ipsa in seipsis mala divinæ voluntati prohibenti
prohibitionis causam dederunt et fundamentum, et ideo prohibita sunt positiva divina voluntate
quia prius naturæ rationali et dictamini rationis contrariari visa sunt. unde

Infertur quod ut lex naturalis obliget n̄ sit aut fuerit necessarium præceptum aliquod posi- 48.
tivum Dei, quia abstrahendo ab omni positivo præcepto operari difformiter ad legem
naturalem tn̄ adhuc esset peccatum et culpa, cum revera eiusmodi operatio adhuc esset actio
difformis ad proximam regulam moralitatis, quæ est dictamen propriæ conscientiæ per legem
naturalem directæ, atqui n̄ posset esse peccatum operatio eiusmodi, nisi etiam abstrahendo ab
omni lege positiva Dei lex naturalis obligaret ut patet: ergo etc. præterea procul
omni dubio esse videtur, quia posito, quod Deus odium Dei mendacium et huiusmodi n̄ inter-
dixisset, in hoc casu tn̄ odium formale Dei et mendacium formale fuissent peccata:
unde autem peccata fuissent, nisi quia lege naturali interdicta? adeoque ut lex
naturalis obliget, n̄ est necessarium præceptum aliquod positivum Dei, nullum quippe peccatum
est, ubi in operante nullum debitum est, neque debitum in nostro casu aliud assignari
potest, quam obligatio legis naturalis quæ sola adesse ponitur: ergo etc.

Verius itaque tenendum est, quod lex naturalis essentialiter sit dictamen rationis practicæ iudi- 49.
cantis medium necessario cum fine connexum. Explicatur lex est essentialiter actus rationis practi-
cæ ut supra diximus, lex enim est essentialiter regula illuminans, dirigens, imperans etc.
illuminare autem ordinare imperare etc. convenit soli rationi ut similiter supra
dictum est: igitur lex essentialiter pertinet ad rationem consequenter quia de ratione legis principaliter
participat lex naturalis, etiam lex naturalis essentialiter est actus rationis et quidem practicæ,
lex enim dirigitur ad operationem, adeoque debet consistere in practico iudicio, et quia lex
ordinem nomen et naturam suam n̄ tm̄ est regula potentialis sed actualis ut iterum supra
est habitum, hinc lex naturalis debet esse dictamen rationis n̄ quomodocunque sed practice
iudicantis medium cum fine necessario esse connexum, lex quippe naturalis ut per omnes constat

ē de mediis intrinsecis et in naā fundatis in ordine ad finē, cum quo proinde media illa neārio connexa sunt, adeoq; ā pmo ad ultimū lex esset ē dictamen ratnis practice iudicantis medium neārio cum fine connexum. his go dictis sit pro resolutione ~~quaesiti~~ quaesiti.

50. Assertio 1ma. nulla potestate dispensari poest dispensatne faalit tali in lege naali positiva seu praeceptiva. ē s. th. quem cantr. sequntur alii thlogi gtra quosdam paucos cum Ocamo. pbat autm s. T. hic q. 94. a. 5. veritate ex eo qd dicit in decreto dist. 5. naale ius ab exordio naalis creaō nec variat tempore sed immutabile pmanet. hinc in O. arli ait poest illgi mutaō legis naalis p modū subtractnis ut scil. aliqd desinat ēē de lege naali, qd prius fuit gtra lege naale, et sic gtm ad pma pria legis naō lex naō ē omnino immutabilis.

Sequitur assertio ā ratne. In quo ā voetate divina dispensari n poest, in eo ā nulla potestate dispensari poest, sicut enim onis potestas ā Dno Deo ē ita onis dispensaō ob eius dispensandi libertate regulat, atqi in lege naali positiva et praeceptiva ā potestate et voetate divina dispensari dispensatne pprie dicta n poest: go ā nulla poest. mi. quae sola gtrovertit p. qd antecedter ad onē voetate et potestate divina ex sua naā et insecē ē honestū aut ē turpe, in eo sic manente ā voetate divina dispensari n poest, atqi quae ex lege naali praecepta aut interdicta sunt, ea antecedter ad onē voetate divina ex sua naā et insecē sunt honesta aut sic sunt turpia et mala: go in lege naali positiva et praeceptiva ā voetate divina dispensari n poest. mi. n videtur gmdom pati difficultate, satis enim certū ēē videtur ea quae lege naali praecepta aut pohibita sunt ex ipsa naā praecepta aut prohibita ēē, et n tm ā voetate ex sua Dei, adeoq; et n sua honestate aut difformitate n de sumere ā voetate Dei sed ab ipsa naā, proinde et m antecedter ad voetate divina praeceptiva suam turpitudine aut honestate habere. ma. similiter certa videtur sed tn clarius ita ptr: qd antecedter ad onē voetate et potestate ex sua naā et insecē ē honestū aut turpe, turpitudine aut honestate

sua habet independenter a voluntate aut potestate divina, atqui quod independenter a voluntate aut potestate alterius est tale in eo alter dispensare non potest, omnis enim dispensandi potestas in eo in quo dispensat requirit subiectum, dispensandi quippe potestas est potestas superioris qua talis, unde a nemine dispensari potest nisi a superiore: ergo quod antecedenter ad omnem voluntatem et potestatem ex sua natura et in se est honestum aut est turpe, in eo a voluntate divina dispensari non potest, quamdiu tale manet ratione materiae non variata. Subs. atqui quae lege naturali positiva et praeceptiva praecipiuntur aut interdicuntur ita sunt honesta aut turpia prout ex dictis patet: ergo in lege naturali praeceptiva a voluntate divina dispensari minime potest dispensatione proprie tali et de qua nos loqui in praenotatis diximus.

Confirmatur in eo solo a voluntate divina potest dispensari, in quo ob illegitimam Dei licitatem potest iudicari, atqui in iis quae lex naturalis prohibet si talia ratione materiae perseverent ob illegitimam et suam Dei licitatem nulla potest iudicari: ergo neque in iis potest dispensari. ma. indubitata videtur a Deo enim positive permitti non potest nisi quod iustum est et licitum, praeterea dispensatio in eo quod licite fieri non potest, est impia dispensatio quam Deo tribuere summum est nefas: unde patet mi. ea quae lex naturalis prohibet in se mala sunt et ex se ipsis disgrediendia naturae rationali, atqui in in se malis quamdiu ratione materiae sunt talia licitatem ob illegitimam Dei nulla iudicari potest, quod enim in se malum est, et quatenus tale est, nullo actu aut momento honestari potest: ergo in iis quae lex naturalis prohibet a voluntate divina dispensari non potest. Denique cum in quo Deus dispensare non potest multo minus creata potestas obligatione relaxare valet recte dicitur in assertione quia nulla potestate dispensari potest dispensatione formaliter tali in lege naturali positiva seu praeceptiva.

Assertio 2. quamvis in lege naturali praeceptiva dispensatione proprie tali a nulla potestate dispensari valeat, potest tamen dispensari in ea dispensatione improprie tali id est potest tamen ita eius materia mutari, ut quod antea obligabat iam amplius non obliget. Sequitur ex dictis et ex expressa sententia S. Th. tum q. 94. a. 5. tum q. 100. a. 8.

ubi ad 3. ita ait. ad 3. dicendum quod occisio hominis prohibetur in decalogo eadem quod habet ratione
indebiti sicut enim praecepta continet ipsa ratione iustitiae, lex autem humana hoc concedere
non potest, quod licite homo bonus indebite occidatur, sed malefactores occidi vel hostes
rei publicae hoc non est indebitum, unde hoc non contrariatur praecepto decalogi, nec talis
occisio est homicidium quod praecepto decalogi prohibetur ut August: dicit in 1. de libero
arbit: et similiter si alicui auferatur quod suum erat, si debitum est quod ipsum amittat hoc non
est furtum vel rapina quae praecepto decalogi prohibentur, et ideo quando filii Israel
praecepto Dei tulerunt aegyptiorum spolia non fuit furtum, quia haec eis debebantur
ex sententia Dei. Similiter et abraham cum consensit occidere filium, non consensit
in homicidium, quia debitum erat eum occidi per mandatum Dei qui est dominus vitae et
mortis, ipse enim est qui poena mortis infligit omnibus hominibus iustis et iniustis pro
peccato primi parentis, cuius sententiae si homo sit executor auctoritate divina, non
erit homicida, sicut nec Deus. Et similiter etiam Oseae accedens ad uxorem forni-
caria aut muliere adultera non est moechatus nec fornicatus, quia accessit ad
ea quae sua erat eadem mandatum divinum qui est actor institutionis matrimonii.
Sic igitur NB. praecepta ipsa decalogi quantum ad ratione iustitiae quam continent immuta-
bilia sunt, sed quantum ad aliquam determinationem per applicationem ad singulares actus ut scil.
hoc vel illud sit homicidium furtum vel adulterium, aut non, hoc quidem est muta-
bile, quodque sola auctoritate divina in his scil. quae a solo Deo sunt instituta sicut in
matrimonio et in aliis huiusmodi, quodque etiam auctoritate humana sicut in his quae sunt commissa
humanae iurisdictioni quantum enim ad hoc homines gerunt vicem Dei non autem quantum ad ea. ita
S. D. quae ideo ex toto opponere placuit, ut dictorum melioratio habeatur, et quod
in utraque assertione dicatur verius illegatur.

5.ta 3. Utraque igitur assertio eo collimat, quod nulla potestas neque divina facere
valeat, ut illud quod et quantum praecepto quodam naturali aut praecepit aut prohibetur,
in ullo unquam casu sit licitum, quod esset proprie dispensare, proprie enim dispensare

ut patet ex dictis inde ē ac de obligatione legis eximere lege ipsa obligare in absente;
potest tn ratione dispensare potestas divina, et vice ipsius tam in aliis potestas
humana, ut qd prius erat mala legis jn aliqm circumstantia definit esse mala legis et
ita in tam fit dispensatio aut exemptio a lege naturali q̃ n̄ obligatio alicui potestas
quia ex tali circumstantia esse intelligendum est: et hoc postremum ~~patet~~ ratione negra
prout offertio. Quinquerit hunc lector patet ex cit. c. 8. Abrahea magis offen-
dit huiusmodi nostre ē procedere in quibus in furtum fanis, et Abiso magis licitum
ē occidere quam injuria legis, neq; quia eam furari, sed tn licitum ē si superior aut
superiorem qui ē Deus aut in superiorem sed tn legitimus qui ē judex hung solvitab acqui-
one rerum iniustis, aut et hanc tn rei ratione alieno aut facile rationabiliter
ē invito, licitum ingrite ē et occidere et rem illa auferere, verumtn si in defen-
sata quia in lege, sed tn jn variatione rei lex in huiusmodi casu magm obli-
gatat, et sic tn intervenit dispensatio ingrite talis, et si dispensavit Deus cum
Abraham in 3. cum Osea in 6. et cum Egyptiis in 7. precepto Decalogi in ipsorum
habitu ē. unde brevis et ratima erit hoc ratio assertis: a facto recte ab quid
ad potia ejusdem facta ē, ubi in lege naturali facta ē a Deo dispensatio in pricipiis
id ē tales precepta non lege ut dicitur de Abrahamo, Osea, et Egyptiis Ergo re-
verumtn Deus extendendum ē ad illud qd dicitur n. 46. quia hoc dispensatio in in ordine lege
naturali interveniri potest juxta quia aliquam legem naturalem ratione non debente
ad non recte ē repugnantia, et nullo modo dispensare ita mutari potest, quia ipsa diffor-
mitas dispensat, et sic quid illicitum ē in licitum dispensat.

Difficultas igitur nostra de in 3. precepto Decalogi cum Abraham attribuendo illum 5. q.
sua ministra in 6. cum Osea dando illi mu in corpus fornicario. in 7. cum filiis
Israel tferendo in eos dominium in bona Egyptiorum, quia prout mutata ē non ali.
6. et 7. precepti sola libertas utrum privata mutile, ut sua ad in sua affectu
fornicario, ut sine rei alicuius tractabilis, invito tno. huiusmodi actus humana potestas dis-
pensare potest, quia in in obo sed in iis sola ut ait c. 8. antea relato quod est commissa

hnum iurisdictni. ita namque dispensat s. pontifex longum Vicarius Dei in voto et iuramento non quidem relaxando obligatione manentibus voto et iuramento, quod est facile dispensare, quod rdum assertione jmo nemini licet, sed tm condonando nomine Dei quod voto aut iuramento fuerat permissum, quo condonato per se cessat debitum servandi votum aut iuramentum. similiter dispensat in matrimonio rato non quidem tollendo debitum servandi fidem coniugalem stante vinculo matrimonij, sed vinculum hoc dissolvendo ex quo per se cessat debitum servandi fidem: et huiusmodi sunt interpretanda quaevis alia de obligatione a lege naturali si forte ob adversis quas obijci contingeret scil. quod in iis facta fuerit mutatio materiae ad quam lex non obligabat, adeoque dispensatio tm improprie talis, non autem propria et formalis quae nulli potestati competere potest vi assertionis ;: atque ex hoc obtentis intervenientes facile solvi poterunt, eae enim praecipue consistunt in factis cum Abraham Osea Israelitis et huiusmodi quae facta hactenus sufficienter explicata fuerant. his igitur missis sit.

Sectio Erda.

A quo lex vetus fuerit lata et contraplicia eius fuerint praecepta?

55. Quemadmodum in creata illa bonitas quae universa de nihilo suo traduxit ad esse, omniumque eorum principe posuit in terra hominem rdum quod dicitur in Gen: non satis habuit, ut humanam conditionem ad sui similitudinem efformaret, verum etiam voluit ut olim in aeterna societate secum conviveret, conveniens fuerat, ut praeter legem naturalem qua in naturali felicitate homo instituerat, alia quoque lex daretur qua ad finem et beatitatem supernaturalem dirigeretur, quamquam legem divinam veterem nuncupamus, finis enim legis divinae etiam veteris ut ait s. Th. hic q. 98. a. 1. in o. est producere hominem ad finem felicitatis aeternae: ubi tamen sciendum est quod ista lex vetus, in quantum figura fuit ~~vetus~~ legis novae Evangelicae quae et lex gratiae dicitur, fuerit imperfecta ut eodem loco elegantur advertit s. Th. perfectio quippe legis divinae est charitas et gratia, de hoc autem dicit Apostolus Joannes

lex ꝑ Moysen data ē, gratia autem veritatis ꝑ Jesum Christum facta ē. et inde ē ait S. Th.
Lo. cit. qd lex vetus bona quidē sed imperfecta, vnde illud Hob: 7. nihil ad perfectum ad-
duxit lex: de hoc qd lege veteri in prophetis inquirere a quo fuerit lata et qua pu-
nitia eius fuerit proscripta? Circa cuius quaestionis resolutionem sit.

Assertio i. Lex vetus a Deo Patre per Jesum Christum a quo lex gratiae vnde dicta 5. c. 6.
instituta fuit, data ē ministerio Angelorum Moysi et ꝑ Moysen populo Israelitico.
ita vnde ad S. Th. q. 98. a. 2. c. q. 5. et 6. cum quo Cajetan, Sententiarum alij Theologi.

Patuit i. pars qd data sit a Deo. primo ex S. Script: Matth. 15. Xtus Dns ad
Judaeos de hac lege dicit: Quare vos transgredimini mandatum Dei ꝑ traditiones vestras et paulo
ante praemittit ut adverti S. Th. Lo. cit. a. 2. Honora Patrem et Matrem tuam, qd
manifeste in lege veteri gtinetur, vnde S. Th. gelad. cit: qd lex vetus ē a Deo. Secundo
Auctoritate S. Th. qui cit. q. a. 2. in c. ait. Dicimus qd lex vetus a Dno Deo data ē
qui ē Pater Dni nostri Jesu Xti: lex enim veterum ordinabat homines ad Christum tripli-
citer vno quidem modo testimonium phibendo Xto vnde ejus dicit Lu: vet. oportet
impleri omnia quae scripta sunt in lege et in psalmis et in prophetis de me. et Joa.
5. si crederetis Moysi crederetis forsitan et mihi. de me enim ille scripsit. alio modo
~~cuiusdam~~ ꝑ modum cuiusdam dispositionis dum retrahebat homines a cultu idololatriae
gentilitatis eos sub cultu vnius Dei a quo salvandi erant homines gerens ꝑ Christum ce
tonde ita gentilitas corpus arti et ideo ab eo Deo a quo facta ē fabricatione per
gratiam Xti lex vetus data ē. ita S. Th. et hoc ipse alio convincitur ad eundem
enim spectat intendere finem et disponere media ad finem, cum ergo lex Evangelica
sit finis legis Mosaicae ut Apostolus ait ad Rom: 10. dicens. finis enim legis Xtus. et
lex Mosaica fuerit figura et medium ad legem gratiae opportuit vt quia lex Evan-
gelica a Dno Deo data ē, similiter a Dno Deo data fuerit lex Mosaica seu vetus.
et hac ratione satis apparet veritatem primo partis assertionis. vnde

57. Ptur 2da pars, qd data fuerit ministerio Angelorum, ino quid ex script. ubi ad
Gal: 3. hylu ait. lex data ē p Angelos in manu mediatoris, et act: 7. ubi s.
Stephanus dixit ancipitis legē in dispositione Angelorum. Ordo autem ad s. 8. qui
lo. cit. a. 3. dicit inquitqd lex data ē p Angelos, et proto ratione generali qm assignat
Dionysius in 4. ca: Coelestis hierarchiae qd divina dent deiformia ad hnē mediantibus
Angelis, specialis ratio ē quare legē vetere p Angelos dari oportuit: dicit ē enim
qd lex veteris imperfecta erat, sed disponebat ad solutē perfectā gloriosi humoris, quo
futura erat p Xum: sic autem videt in obis potestatibus et antiis ordinatis, qd illegis
ē superior quale et perfectu actu operatur p seipsum, ea vero quae disponunt ad perfectu
ultimū operantur p suos ministros, sicut navifactor qd magnam navem p se ipsum
sed proparat mna p artifices subministrantes: et ideo queniens fuit, ut lex
perfecta novi testmti daret mediante p ipsum Deum hnē perfectū, lex autem veteris p minis-
tros Dei sil. p Angelos daret hoc: et p hunc modum hebreis, qbus eminentia novi legis ad veterem, quia in novo testmto bonum ē nobis Deus in filio
suo in veteri autem testmto ē sermo factus p Angelos. ita s. 8. qmodo et auctte
et ratione patet 2da pars assorti. quare.

58. Ptur 3. pars, qd data fuerit Moysi ex s. script. maxime quia ex libris Exodi:
Levitici. et Deutro: in quibus a vestu memorat, qmodo ex Dei a Deo Moysi et per
Moysem populo Israelitico fuerit data ut in sine ignorantia aut temeritatis aola fidelis
nemo negare voleat. unde etm Joa: hylu qsi in dubitabile asserat lex p Moysen
data ē grā et veritas p Jesum Xum facta ē: vade de queniendia facti tempore
Moysi magis dubium potest qm de ipso facto. Cum enim lex vetus disponebat ad salutem
quae erat futura p Xum fuit dictum ē, statim hoc post peccatum in diluvio
salutis remedio, videt qd queniens data fuisset statim post peccatum, qm jam
tempore Moysi. verum tm Xum a quo Deus fecit queniente facta est, a severat,
quia queniens tempore Moysi sola ē lex illa vero, qui si data fuisset

statim post peccatum, cum quid ad poenitentiam in eo qui legem imponunt vel ad gressenda superbia subditorum praeceptum vel in auxilium bonorum: Ubi vero autem gravior fuit illa tempore Moysi lex velut imponere, ipsum quidquid hoc quando in eo superbia et spes sua fuerat elata, ut ratione vacare sibi absolute sufficere existimaret, atque hoc dum superbia sua infirmitate gravaretur, quemadmodum missus e regimine suo ratione atque adminiculo legis sibi illo atque dum defectum suae rationis prius experimento cognosceret, hoc, qui sibi ipsum in idolatria et abominatione vitia deformaret, quo degeneraverit quia tempora Moysi et idem postquam deformavit, post illa magna tempora quemadmodum fuit ut lex scripta daret, ipsum audiunt hoc cognoscere quia ratione salute implere non poterat, et spes sua infirmitate et spes superbia quidquid in sui nihili cognoscere redivit et illud hoc valet quomodo quemadmodum etiam fuit, ut lex scripta non statim daret, post peccatum quia et hoc suo sub superbia affectu non valuit cognoscere se huiusmodi lege indigere, et idcirco lex scripta cum lege naturali jugemque in oblivione cadere quemadmodum et data et quo hoc defectum sui recognoscere illi rectum prendere valeret. atque ex hoc ipso etiam quemadmodum fuerat ut hoc tempore et daret, ipsum alterum sil. in auxilium bonorum, et cum aliquo quemadmodum datur lex in auxilium, quod ipsum adversa periculata de bonorum quo postremo tempore Moysis plerumque lex naturali observari et sit illa bonorum periculari negligebat ipsum exuperantia peccatorum, quemadmodum erat ut hoc tempore lex scripta in auxilium bonorum daret.

Alia autem summa quemadmodum et ratione sil. quod lex sit quomodo procedunt cum sequ. adeo, ut ait s. T. q. cit. a. 6. ad 2. non debet dari nisi populo: cum quo antecedentia Moysi populo indicio non erat populo, aut solo non erat populo qui liberi regerent, antequam enim Jacob ad proprium filium suum defendebat in Egypto ipsum peculiare animarum credentes populo Dei non poterant, postquam autem credentes sub Egypto crescebant et multiplicabant super numerum populo quidem erant sed sub uno gentium afflictus ut proinde quemadmodum lex non daret eis non enim quemadmodum datur lex a superiore suo populo qui et quo et in captivitate afflictus et alterius dominatui imperabat subiectus:

igit, quenientia summa fuit, ut de comi lex daret, qdo credentium numerus ~~credit~~ crevit in populum et iste populus imo a gentibus fuit segregatus, qd factum fuit tempore Moysis a quo captivitate aegyptiaca liberatus in terram promissionis traductus est Israel: et ex his satis constat de quenientia facti, et datae legis tempore Moysis. Dum dictum est in assertione qd lex vetus dabatur Moysi et per Moysen populo Israelitico dubitari potest an ergo illa lege veteri tm Israel an vero omnes alie gentes obligabantur? curia cuius resolutionem sit

60. Assertio 2. Lex vetus qtum ad ea quae lege naali praecepta erant obligabat omnes gentes non tm in ratione legis scriptae, sed tm in ratione legis naalis, qtum vero ad ea quae in ea legi naali superaddebantur obligabat solum populum Israelitium. est sententia S. D. cit. q. a. 5. cum quo comunt alii theologi. ait enim S. D. lo. cit. in hoc verba. Dicendum: qd lex vetus manifestabat praecepta legis naae et superaddebat quaedam praecepta: qtum igitur ad illa quae vetus lex continebat de lege naae, omnes tenebantur ad observantiam veteris legis non quia erant de veteri lege sed quia erant de lege naae. sed qtum ad illa quae lex vetus superaddebat, non tenebantur alii ad observantiam veteris legis nisi solus populus Judaeorum. ita S. D. qui ratione sui asserti quoque ponit in hoc verba: cuius ratio est quia lex vetus data est populo Judaeorum ut quandam praerogativam sanctitatis obtineret propter reverentiam Xi qui ex illo populo nasciturus erat, quaecunque autem statuuntur ad speciale aliquorum sanctitatem, non obligant nisi illos, sicut ad quaedam obligantur clerici qui manciparunt divino ministerio, atque laici non obligantur, similiter et religiosi ad quaedam perfectionis opera obligantur ex sua professione, ad quae saeculares non obligantur, et similiter ad quaedam specialia obligabantur populus ille ad quae alii populi non obligabantur. ita S. D. quibus aperte constat de conformitate nostrae assertionis cum mente S. D. sed tm.

61. Ratio haec S. D. magis dilucidatur et nostra pt assertio imo quid qd lex vetus qtum ad ea quae lege naali praecepta est obligabat omnes gentes dubium esse non potest, si enim ut nemo ambigit lex universaliter omnes obligat dicendo de lege naali, a potiori etiam

one, obligabat, si proter obligatione nacta ei affecit sed positivi mandati Dei qd
autem non obligat Deus ea one, gente, sed populu Dunta[illegible] Israelitico in ratione legis
Jmpta et positivo ita evincit: lex ipsa non obligat nisi cum bonitate, cuius utili
p com a legislatore providet, atqui p lege vetus e providebat utili soli gnuitatis Judeor
a legislatore Deo: go ex. p mi. utili soli contatis p lege vetus providebat Deo, ex
qua sui Dng erat nasituru, lex enim veteris utait S. T. supra relata data e populo Judeo-
ru ut ymda prorogativa sanctitatis obtinet ipsi reverentia sibi exhibenda pla
comunitate Judeorum sui erat nasituru unde Abraham fuisse signaculu circum-
cisionis: go ex. proterea si lex veteris intendebat obligare etm gentes, non soli populo
Israelitico sed etm gentes obligabat promulgari debuit ea precepta que erant superaddita
ad precepta legis naturalis nulla enim lex obligat nisi promulgata ut supra e dictu sed
lex illa gentibus non e promulgata sed soli populo Israelitico, fuit enim promulgata p Moyse
tm, Moyses autem non debebat promulgare legem nisi populo Israelitico, huius quippe soli
Dux fuerat et non Dux gentium: go lex veteris non intendebat obligare proter ea quo ff
iuris naturalis nisi solu populu Judeorum.

Affirmo tria precepta legis veteris universa ad triplex genus reducuntur, dividuntur alia 62.
divina moralia alia ceremonialia alia iudicialia ita docet Theologi cum S. T. hic q. 99. p. 1. a. 4.
maxime autem a. 4. dicta ait dicendum qd ad legem divina pertinet ut ordinet hominem ad invicem
et ad Deum, utrumque autem horum in omnibus quae pertinent ad Decalogum legis naturalis ad qd referuntur
moralia precepta sed oportet qd ut ordinet utrumque p lege divina vel humana, quia
naturalis nota ff omnia dom in particulari qm in activis: sicut igitur ad omnis precepti
de cultu divino fit p precepta ceremonialia, sicut ad omnis precepti de iustitia observa-
nda inter homines pertinent p precepta iudicialia, et ideo horum dicit tria precepta legis
veteris ponere sil. moralia quae ff de Decalogo legis naturalis ceremonialia quae ff dicuntur
Mosaica, et iudicialia quae ff dicuntur iustitia inter homines observanda:
unde cum Apostolus Rom. 7. dicitur qd lex e sancta, subiungit quia mandatum est
iustum et bonum et sanctum, iustum quidem qm ad iudicialia, sanctum qm ad ceremonialia
non sanctum dicit qd e Deo dictum, bonum vero e honestum, qm ad moralia.

ita eodem modo fuit Angelica charitate S. T.

63. Posset hoc assertio etiam multis locis Script: probari ex Deut: de Sanctis ubi c. 6.
dicit, hoc est praecepta caeremonia et iudicia, ubi adverbit S. T. l. c. praecepta
oeconomica dicunt moralia. item c. 5. loquar tibi cuncta mandata mea et caeremo-
nias atque iudicia. et albis passim quae adducendis pro temporis angustia superse-
dere praestat, quasi offendit eius iniquitas, quae nihil quod in
ultima lege erat praecepta moralia, ea enim ut advertit S. T. relata est praecepta legis
non erant autem prime quaeniam, ut quia lex non data illa tempora iniquebat observan-
ari quod per lege positiva. ea praecepta naturalia restituerent in aeternitatis oblivione
populorum sequeretur per experientia quotidiana: quod autem praeter hoc praecepta naturalia ad
bonum vitae totius gentis Judaicae requirebat, iudicialibus et caeremonialibus hoc totum
ponebat, adeoque non erat necesse, nisi ut praeter praecepta moralia in communem bonum vitae
sufficientia darent insuper praecepta caeremonialia et iudicialia. sic quod quoque
praecepta naturalia ad bonum vitae totius gentis Judaicae requirebat per iudicialia et caeremonia-
lia ponebat, praeter praecepta naturalia quae in communi hoc ordinant ad invicem et ad Deum, non alia
requirebat ad bonum vitae totius gentis Judaicae, quae non et etiam in particulari et per aliquam obser-
vantiam legis naturalis iudaici ordinarent ad invicem et ad Deum, atque hoc totum ponebat per pre-
cepta caeremonialia et iudicialia: non per praecepta caeremonialia illa Sacrificiorum quae fiebant multa
Dei, in eorum proscribit quomodo et quae caeremoniae in veteri lege Deo fieri colendo, ut sic
populus Israel retraheretur a culta idolorum, ad quem propendebat, et ordinaret ad cultum
Dei veri. erant autem huiusmodi praecepta caeremonialia circumcisio varii ritus sacrificiorum
esus agni paschalis et huiusmodi quae in historia novae legis figurabant: per praecepta autem
iudicialia ea dicebantur quae populum iudaicum ad invicem ordinarent, ut sic vitae praesentis
ad vitae totius redundaret, adeoque efficaretur ordo populi Dei in totum etiam ad communi-
tatem nec non adventa et recta iudicia reformanda: et huiusmodi praecepta omnia in libro Exod.
et Deutro: quae proinde satis efficit quaeliis fit veteris legis praecepta. Sed

Sciendum circa hoc precepta insuper est quod precepta caeremonialia sunt quaeplicis differentiae, caeremonialia 64.
enim precepta ut dictum est ea sunt quae pertinent ad cultum Dei, in quoquidem cultu ut ait S. Th.
q. 101. a. 4. considerari possunt et ipse cultus et colentes et instrumenta colendi, ipse autem cultus
specialiter consistit in sacrificiis quae in Dei reverentiam offeruntur, et hinc in prima differentia sacri-
ficia constituuntur animalia scilicet canes et huiusmodi quae offerebantur loco sacrificii Deo: instrumenta
autem colendi pertinent ad sacra sicut est tabernaculum et vasa et alia huiusmodi quae in secunda
differentia ponuntur: ex parte autem colentium ut lo. cit. ait S. Th. duo possunt considerari, scilicet eorum
institutio ad cultum divinum, quod fit per quandam consecrationem vel populi vel ministrorum et ad
hoc pertinent sacramenta, proinde hoc sunt in 3. differentia et iterum considerari potest eorum singularis
conversatio per quam distinguntur ob his qui Deum non colunt, et ad hoc pertinent observantiae in cibis
et vestimentis et aliis huiusmodi quibus sunt obstinentia ab adipe, sanguine et quapropter inter
precepta caeremonialia alia sunt sacrificia, alia sacra, alia sacramenta, et alia observantiae,
et ex hoc dicitur quod precepta caeremonialia sunt quaeplicis differentiae. Et similiter 4. sunt gradus et
genera preceptorum iudicialium, primum quidem genus constituebat certum ordinem inter populum
et magistratum huiusmodi sunt mutua officia principum et subditorum secundum genus con-
stituebat ordinem inter ipsos concives et varia gativendi commercia contractus emptiones
venditiones et tertium ordinabat populum iudaicum ad exteros praecipiens quomodo populus
Israel se gereret cum extraneis in bellis susceptione peregrinorum et huiusmodi.
4tum denique dirigebat pacem servare domesticam et docebat, quod inter se et ad invicem
deberent uxor et maritus, liberi et parentes et quibus bona comitas plus habere in poest.
qui super his preceptis plura scire desiderat S. Tho: lo. cit. consulat ubi quanta fuerit
huius Doctoris sapientia et quam merito Doctor Ang. fuerit appellatus cum dulci ad-
miratione sapere compellens, ego quippe scio quia Deum hanc legi mea cum veri-
tate dixere poterat illud poëtae, quo plus sunt potae plus sitiuntur aquae.

65. Laendu ẽ rdo quia precepta moralia rdu se ptinent decem precepta decalogi,
c quae digito Dei in lapideis tabulis scripta et in monte Sinai mosi tradita fuerunt,
quarum altera trium illa ima quae ad cultu Dei ptinent, altera vero reliqua quae
ad iustitia humana quoq; ptinent requirebant, tabula conclusit. hoc moralia precepta
sub diuersa ratione ptinere possunt ad lege nrale lege grae, et lege veteri, ptinent
ad lege nae qtenus illa ordinat ad felicitate nrale vel ad bonum honestum
nae reali qua tali quelibet, ptinent ad lege grae, qtenus illa hae lumine fidei
imbuta et instituto ordinat ad finem supernaturale per observantia eiusdem precepti
obtinendam, ptinent etiam ad lege veteris testmti, qtenus illa populus israeliticus
ex instituto ordinabat ad maiorem penitentiam et dispositionem ad Xtum venturum
sub pimissione bonorum temporalium. hic adverendum ẽ quod licet precepta moralia etiam
in veteri testmto fuerint directiva ad virtutem honestatis ac morum sanctitatem nec
non ad gloriam et gratiam supernaturalem, istam tamen in premium per observantia eiusdem pre-
ceptorum solum promittebant figuraliter, bona autem temporalia ex instituto per observan-
tiam preceptorum imittebant, ego tamen in lege evangelica et grae pmittunt ex insti-
tuto bona supernaturalia grae sanctitatem, et eterna gloria, non sanctitatem, et etiam
ceremonie per modum efficiendi pmittunt bona et dona temporalia etiam hoc ẽ
obiecta differt legis veteris a lege nova.

66. Sunt et alia differentia quae lex nova a lege veteri discriminat, quaeq; tamen differentia in eo con-
sistit quod lex vetus nulla poterat efficacia iuvandi et conferendi gratiam, sed eam tantum
figurabat, aut significabat ex sacrificiis vel sacramentis; in quibus fiebat ex opere
operantis quemadmodum et in virtute novi testmti, atque ptinebat meritum fidei quae
de libera dabebant, et sine quo in nullo statu quisq; gratiam habet enim S. T. q. 106. a. 1.
ad 3. nullus unquam habuit gratiam sanctificantem nisi per fidem Christi explicitam vel implicitam per
fidem autem Christi ptinet quisq; ad novum testmtum, unde quicumq; fuit ante gratiam indita,
tamen hoc ad novum testmtum ptinebant. hoc S. T.

2da differentia legis novae ab lege antiqua in eo sistit, quod lex antiqua ad solos hebreos fuerit directa per Angelos et Moysen promulgata ut supra est habitum, lex vero nova toti mundo fuit data et promulgata, idem illud in omne terra exivit sonus eorum et in fines orbis terrae verba eorum, quod innuitur illi Xi Dni. ite in mundum universum et praedicate Evangelium omni creaturae. 3tio differunt ab invicem quia lex vetus trahebat ad sui observantiam tum per poenarum gubernationem tum per praemiorum temporalium tum promissionem, unde ab Aplo ad Gall. lex illa dicitur paedagogus, ergo lex nova allicit ad sui observantiam amore et promissione bonorum supernaturalium, unde Aug. dicit contra adamantium Manichaei discipulum quod brevis differentia est legis et Evangelii timor et amor, insuper antiqua lex proprie dirigebat tum actus externos nova vero actus internos. 4to differunt quia lex antiqua erat figura legis novae et gratiae, haec vero erat figuratum quapropter dum haec incipiebat illa desinebat, veniente enim solae veritatis umbra recedit propter hanc quoque differentiam ut advertit S. D. hic q. 91. a. 4. Aplus ad Gall. 3. comparat statum veteris legis statui pueri existenti sub paedagogo, statum autem novae legis comparat statui viri perfecti qui iam non est sub paedagogo.

Solvuntur Obiectiones.

Superest ut etiam difficiliores obiectiones breviter perstringamus. Ob. 1. contra primam 67. assertionis primam partem quod dicitur Deut. 32. Dei perfecta sunt opera, sed lex fuit imperfecta ut dictum est: ergo a Deo non est, 2do Eutychii 3. dicitur dicit quod omnia opera quae Deus fecit perseverant in aeternum, atqui palam est quia lex vetus non durat in aeternum nos enim amodo in nova vidimus: ergo etc. contra 2. partem eiusdem assertionis Ob. 1. quod Exod. 20. dicitur locutusque est Dominus sermones hos et postea subditur ego sum Dominus Deus tuus etc. et idem modus loquendi frequenter reperitur in exodo et libris sequentibus: ergo non per Angelos sed immediate a Deo lex illa data est, alias enim verbum scripturae verificari non posset ut patet. 2do dicitur in Exod. c. 23. loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem sicut loqui solet Amicus ad Amicum suum: ergo lex immediate data est a Deo

Moysi. 3tio. ad solum principem pertinet lege ferre, sed solus Deus est princeps salutis animarum, Angeli vero sunt administratorii spiritus ut dicitur ad Hebr. 1. ergo cum lex vetus ordinabatur ad salutem animarum per Angelos dari non debuit.

Contra 3. parte de quenientia legis datae tempore Moysi Ob. 1. lex vetus fuit data tanquam dispositio ad salutem quae erat futura per Xum, atqui hoc dispositione equit hoc quam primum peccavit: ergo quenientius lex data fuisset statim post peccatum. Ergo lex vetus data est per sonetipsum Deorum ex quibus Xus erat nasciturus, atqui Abraham primo facta est promissio de semine quod est Xus ut habetur Gen. 12. ergo saltem tempore Abrahae quenientius dabatur. Hoc sunt propalia obiecta contra primam assert.

68. ad quae. R. ad 1. contra 1. parte quod non obstante quod Dei opera sunt perfecta tamen salvatur quod lex vetus imperfecta sit opus Dei, non enim est imperfecta ratione sui, sed relata ad id quod figurabat scil. lege nova, unde in se est opus Dei perfectum sicut corpus Adae erat ratione sui opus Dei perfectum et tamen imperfectum consideratum ad animam, sicut etiam puer est imperfectus relatus ad virum, per quod satis patet Responsio ad primum. ad 2. dicitur quod ea opera tamen perseverent in aeternum quae sic Deus fuit ut perseverent in aeternum ut ait S. Th. non autem ea quae sunt quasi dispositio ad aliud sicut est lex vetus ad legem gratiae, unde imperfecta dicitur: loquitur ergo Eulesticus de operibus Dei perfectis et non de imperfectis, et ideo non quod praehdit illo textu lex vetus quae est opus Dei non simpliciter sed tamen ad tempus perfectum.

ad 1. contra 2. parte R. verbis S. Greg. in proprio moraliu dicentis, quod Angelus qui Moysi apparuit describitur modo Angelus modo Dominus memoratur Angelus videlicet propter hoc quod exterius loquendo serviebat, Dominus autem dicitur, quod interius praesidens loquendi efficaciam ministrabat, et inde est etiam quod ipse ex persona Domini Angelus loquebatur etc. ad alterum redeat S. Th. q. 98. a. 3. ad 2. his verbis quod dicitur loquebatur ei facie ad faciem, secundum opinionem populi loquitur scripturae: qui putabat Moysen loqui ore ad os cum Deo cum per subiectam creaturam id est per Angelum et nubem ei loqueretur et appareret.

ad 2 dicit ad 5. 8. 10. cit. ita nec facit Deut. dicit, qd solius Principis est sua auctoritate
lege instituere sed quoq; lege instituta p alios indulgat, et ita Deus sua auctoritate
instituit legem, sed p Angelos promulgavit. ad 3. extra 2. parte Rx. qd ex ditis patet
patet, quia quoq; queritur erat ut lex statim daretur post peccatum in qtum erat dispositio
ad salutem, quia tunc hoc p sua superbia sua ratione minime efficere cognoscebat se hoc
dispositive indigere, queritur erat ut lex iam daretur, qdo in peccatum sua propria experimento
cognoscere p hoc, qd sibi relinq etiam in idolatriam omnibus gentes naturali gratia naturali.
ad 2 dicit qd ulterius quia Abraham facta est promissio de semine qd est Christus, queritur tam
fuit et daretur ei quoda precepta familiaria et qsi domestica qbus poterat uti, adeo
ordinari, qd facta est, in autem fuit queritur ut daretur lex, quia lex indefinite populo
Abrahamitico autem de propriitate omnium populorum fuerant sed duntaxat quedam
familiae Deo specialiter dilecta, et ideo non fuit queritur ut tempore Abrahae lex
recte daretur.

Ob. etiam extra affert. 2. 1. qdo legislator est universalis obligat omnes qui sibi subiuncti, 69.
atqui legislator legis veteris est legislator universalis omnium hominum et populorum: ergo tam
lege veteri omnes populi et omnes gentes iudaica obligabant. 2do. nisi legem veteri omnes
gentes obligabant, sequeretur qd gens iudaica fuisset deterior, qd ditis omnes gentes hoc
autem est falsum: ergo etc. p. seq. Ait plus minus nonnulli cum periculo salutis illi deteriori
qd ditis est eo Ait minus minus nonnulli, argi in nostra sententia populo Israelitico plus im-
ponerent cum periculo salutis omnes gentes, gentes enim ad salutem omnes tenebant tam prodigale
naalia, extra Judaeis praeter praecepta naturae etiam imponebant caeremonialia et iudi-
cialia: ergo etc. 3tio Gentes admittebant ordinatione divina ad ritus iudaicos
et observantiam eius ut exod. 12. habet. frustra autem ad ea fuissent admissi ex ordi-
natione divina habiliter ad solvendum potuissent: ergo potius dicendum est, qd lex veteris fuit
Judaeis ita etiam gentibus fuit ad salutem necessaria.

Rx. ad 1m qd lex illa obligat omnes qdo legislator est universalis universalitate legis 70.
non autem qdo est universalis solum universalitate potestatis. Deus autem respectu veteris legis
non erat legislator universalis universalitate legis qsi lex illa omnes obligabat

quia non obstitit promulgata ut supra è dictum, sed tunc universaliter universaliter vel ex-
tatis et curiositatis poterant et obligare si voluisset: unde patet ratio. ad 2. n. leg.
Ad eius tunc dicto, quod illa maior non è universaliter vera, nam etiam ab imponit Clericis et
religiosis et quid cum periculo salutis, quam saecularibus, neque tunc proprie clericis aut religiosis
et deteriori ditatis: unde te solum quedat secunda eius maioris, quod aliquid imponit de
servitio quod est tributi, non autem quod aliquid imponit de servitio dignitatis, et tunc autem S. D.
cit. q. 98. a. 5. ad 2. quod hoc quod Deo magis giungit, tanto efficit melioris ditatis, et inde
quod populus Iudaorum erat ad servitutem magis ad divinum cultum, tanto dignior et alius po-
pulis erat. ad 3. n. mi. ad milesimum cum ad tota legis observantia gentes non ad finem
ii salvari non possent, sed quia sub ii servitutis salvabantur qui sub lege naturali, fuit etiam
saeculares admittunt ad clericatum vel status religiosus ex ordinatione divina, non quia
in saeculo salvari non possunt, sed quia de saeculo translati in religione servitutis sal-
vantur. quod autem gentiles etiam sine lege veteri poterant salvari sic verbis satis oper-
te docet S. D. q. 98. a. 5. in argumento sed contra diem, sed contra est quod Dionysius Iuit
q. cap. coelestis Hierarchia, quod multi gentiles non Angelos et sedulitatem Dei, sed ipsat
quod gentiles lege non observabant: quod observantia legis potuerunt aliqui salvari.
Hoc S. D. quod prosente sectione concludo.

X ablap

Sectio Tertia

An et quomodo lex vetus fuerit abrogata?

71. Lex vetus ut priori sectione ostendimus dicta è quasi totaliter preceptis moralibus ceremonialibus et iudicialibus, et inde quod in presenti inquiring an et quomodo
Lex vetus fuerit abrogata, tria dicta predictione meminisse necesse è. preterea
sciendum è quod quando Christus ipse dixit quia non venerat solvere sed adimplere lege
Matth. 5. abrogatio legis veteris non fuerit facta non solutione, sed non adimplectione eius, quia
facta cessavit, cum enim lex veteris fuerit figura, figura autem erat, dum quod figura-
verat, adimplet, lex quoque veteris cessavit postquam Christus qui figurabat eam adimplevit.

atque hoc quoque provide notandum est, quod aliud sit divina praecepta antiquae legis et mortua alia ea quae mortifera, mortua nonnulli dicunt, quae non implere obligant, neque vim ipsius adimplendi habent, mortifera autem dicunt, quod et quae mortem ad aeternam quia sine quanto non illi observari possunt. his positis.

Suppono quia Christus Dominus institutione novae legis legem nova non instituit, sed utait Clemens Romanus institutiones apostolicae lib. 6. magis confirmavit: nam qui dixit in lege Dominus Deus tuus Dominus unus est Deut: 6. id dixit in Evang. ut cognoscant te solum verum Deum Joa. 17. et qui dixit diliges proximum tuum sicut te ipsum Levit. 19. in Evang. renovato praecepto, mandatum novum inquit do vobis ut diligatis invicem Joa. 13. qui se in lege Moysi prohibuit modo in Evangelio prohibet ne irata iram: qui se adulterium, modo illicita cupiditate: qui se latrocinium, modo quendam seu qui de quibus latronibus inopibus probet: qui se odium prohibuit Gen. 9. nunc ipsi inimicum diligere dixit Matth. 5. qui vindicta, nunc praecepit patientiam ne quid injusta sit vindicta quae injuste fumatur, sed quod potentior sit patientia: neque vero nunc ab effectu excidi jussit, sed illam tum exercentia: qui Calendas varias praecepit ipse in subditis quat: qui sabbatum servari voluit ut illo die gaudere in legum meditatione, nunc quidem jussit nos cogitandae condicio non providentiaque lege gratia vigere Deo: sic ergo Christus Dominus legem non instituit sed confirmavit.

Suppono 2. quod Christus Dominus legem vere adimplevit, de quo apud Joan. 19. 28. sitiendum est. Ante lex et prophetae qui adimplendi fuerant, de hoc agunt, et de Christo prophetizant, et legem vivendi constituunt, quae omnia Christus implevit, ea quidem quae de se lex habebat adimplevit, quod natus est, quod circumcisus est, quod presentatus est in templo et oblatus est pro illo sacrificium scil. duo turtures, aut duo columbae, quod in Aegyptum fugit, quae autem de ipso prophetae praedicabant adimplevit, quod de virgine natus est, quod in Nazaret educatus est, unde Nazareus dicebat, quod cum asino pedibus solum et templum ingressus est, idem quod in prophetia dicitur, ecce Rex tuus sedens super pullum asinae, quod a pueris laudatus est et pullus asinae

ex ore infantium et lactentium perfecit laudem suam, ut legitur in ps. quando crucifixus
est inter iniquos quando felle et aceto potatus est, quando in manibus patris spiritum suum
comendavit, quando vestimenta sua dividenda reliquit, quando descendit ad inferos et
visitavit omnes dormientes, quando resurrexit, quando ascendit in altum ducens captivitatem
captivitatem et quae omnia satis de Christo prophetizavit psalmus et Christus ipse rerum tenore
adimplevit. qui etiam legem vivendi a lege constitutum ad amussim observavit, Deum
coluit eius nomen praedicavit circumcisionis legem sustinuit, praesentari voluit in
templo, parentibus obedivit et universaliter exteriorem quidem legis figuram solvens
interiorem autem eius veritatem adimplevit, quae tamen singula in exemplo et facto
Domini salvatoris ostendere nec carta patitur, nec ratio nostrae postulat doctrinae
quin potius fidei sanctae firmiter innitentes sine hesitatione credamus quia
Dominus Jesus legem et omnia quae de se scripta sunt etiam in minimis adimplevit,
ipse enim postquam dixit non veni solvere legem sed adimplere subdidit, quia
Jotta unum aut unus apex non praeteribit a lege donec omnia fiant, palam autem est
quia per novam legem plurimi apices praeterierint de veteri lege, per apicem enim
praeceptum illegimus, quapropter omnia per Dominum in lege facta et adimpleta fuisse dicendum est.

74. Suppono 3. quod lex vetus et lex nova non diversificentur adequate et simpliciter sed tantum inadequate
rerum esse perfectum et imperfectum, nam praetergimus quod praeter praecepta decalogi alia quoque prae-
cepta quaedam iudicialia vigeant in ecclesia ut sunt praecepta de dandis decimis ecclesiae ministris
de abstinendo ab ingressu ecclesiae puerperae per tempus purificationis suae et ungatur est ut
eiusque finis ut ait s. D. q. 107. a. 1. his verbis dicendum quod lex nova rerum primum modum
illegem de diversitate finis non est alia a lege veteri, quia utriusque est unus finis scil. ut
homines subdantur Deo, est autem unus Deus et novi et veteris testamenti rerum illud Rom. 4.
unus Deus est qui iustificat circumcisionem ex fide et praeputium per fidem: distinguntur nihilominus
inadequate rerum eundem s. D. et quatenus una propinquius ordinatur ad finem, alia remotius,
sicut in una eadem civitate dicitur alia lex quae imponitur viris perfectis, qui statim possunt

exequi quæ pertinent ad bonum comune, et alia lex dat, de disciplina puerorum qui
sit instruendi. Gliser postmodum curam virorum exequent, et hoc modo ait S.
Lo. cit. lex nova è alia à veteri, quia lex vetus è qsi pædagogus puerorum ut Scripts
ait ad Gall. 3. lex autem nova è lex spiritus quia è lex charitatis, de qua Apostolus
dicit ad Colos. 3. qd è vinculum perfectionis. hic go supponitur sit

Assertio. Ex veteri sacrum in ipsa figuratu abrogata è qtmad præcepta 75c.
sufficere nonialia ita, ut ea in morte xi fuerint mortua, postqm autem
Evangelica veritas orbi simulgata fuit, et diuulgata fuit, fuerint etm mortifera.
è communis et certa Theologorum sententia in ipsis scripturis fundata maxime, Heb. 7.
ubi Apostolus primo ostendit, qd sit hoc quia ex tribu Juda et non ex tribu Levi natus
è Dns noster, de quo dictum è qd sit sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech,
dum in vetu lege sacerdotes ex tribu Levi desumi debuerunt, Status
fuerit sacerdotii, et postea subdit, quia Statu sacerdotio necesse è ut et
legis fiat Statio, Consequens proinde è quia si cum Deus uti Statu è
sacerdotium, ita etm Statu è et lex, qd ipse eod loco Apostolus alia ratione
contra Judæos satis evidenter probat dicens: Ergo qsumão si sacerdotium Levitici
erat, populus enim sub ipso legem accepit, qd adhuc necessium fuit secundum ordinem
Melchisedech alium surgere sacerdotem et non secundum ordinem Aaron dici? ita Apostolus
cum sententiæ è si legis consumatio et eius cessatio usq ad finem mundi è sub
sacerdotio Levitico sub quo lege accepit, cur go dicit in ps et alibi quia Messias
venturus erit sacerdos secundum ordinem Melchisedech et non dicit erit sacerdos secundum
ordinem Aaron et tribu Levi? cum go Messias venturus dicit in scriptura sa-
cerdos secundum ordinem Melchisedech qui sacrificavit in cœna et vino et non dicit sacer-
dos secundum Aaron qui sacrificavit in macellatione variorum animalium, necessium
è qd qsumão legis non erit sub sacerdotio Levitico, adeoqs ante finem mundi
sacerdotium aliud erit secundum ordinem Melchisedech sub quo fiat qsumão legis, Statu
autem sacerdotio necesse è ut et legis fiat Statio: go etm necessium è lege vetere
Levi abrogari et in alia mutari. ita inre discurrebat in omnis Apostolus qtra Judæos

et ē efficacissimū argtū gtra pertinacia eorum: hoc autm tlatne facta
ēē diuinq Christicolæ in morte Dni salvatorij, qdo ipse sacerdos et hostia
postqm se obtulit in cœna offerebat pro delictis populi sui in ara Crucis
in vice cruenti sacrificij semel.

76. Prima pars asserti præterea sic ostendit onis figura veritatis abrogatæ
et desinit, qdo figurati veritate gpletæ, atqi lex vetus figura legis novæ
p Xum figuratu in veritate gpleta fuit: go etm p Xum desiit. oā rdu
se satis patent dumodo, qd in tract. de Incarnat. docet pro certo supponat,
qd Xus Dnq verus fuerit Messias de quo lege et prophetæ prophetizabat.
ex quo gsequetur etm gstat qd ea lex vetus fuerit abrogata præcipuē rdum
præcepta Cæremonialia, hæc enim præcepta præcipuē et primario fuerunt figu-
ralia ut docet s. 8. q. 101. a. 2. Cum go figura desinebat qdo veritas figu-
rati salvatorij imminebat, ut palam ēē videt vmbram enim fugat veritas,
etm indubiē tenendū ē, quia præcepta Cæremonialia p Xum fuerunt abrogata
et hinc ē qd Aplus dicit ad Colloss. 2. nemo iudicet vos in cibo aut in
potu aut in parte diei festi aut neomeniæ aut sabathorū quæ ft vmbra
futurorū, rdū hoc id dixit Aplus Heb. 10. qd vmbra hbet lex futurorū
bonorū n ipsa imagine rerū, vmbra enim minus ē gm imago, et ideo vmbra
ptinet ad veterē imago autm ad novā legē.

77. Qmvis autm Circumcisne sustulit cum ea in se explesset, legisq Cæremonias
initialiter abrogavit, qdo eas in vita sua cum veritate figuratorū adimplevit
tn eas obligandi sua virtute n spoliavit, donec p sui morte novo testmto robur
addidit et gfirmavit, vnde hæc præcepta Cæremonialia in morte Xi cum veteri
Adam mortua et sepulta ft qd ē altera pars asserti quæ sic clarius ptr.
Ptr. legem novam Deus jmo facilē instituit qdo veteri testmto abrogato novū testmtū
in suo sanguine gdidit, et gditū gfirmavit, testmta autm morte gfirmant testatorū

ubait Apls, et tenent cum eo omes gentes, eq; pie testantur veltma valtas de eo qd qui post morte fieri vult. n autem ē Ausenda vltma voltas quod ipsos morte qm mel volentis, igit lege nova Leg fauct instituit, qdo mortuus in cruce fuit. Subj. atq; qdo lege nova qd dixit se veterē abrogavit ne populus zelii lege vagaretur incertus: go ille dixit quia lex veteris et proecepta eius Coremonlia mortua fo, qdo ipse Xis verum figuratu figura totius mortuus, et moriens dixit qfuratu ē, ac velum templi fissum in duas partes sua fissura legis qfumatae et abrogatae sine dbio testatur.

Igit in morte Xi lex veteris mortua et sepulta ē, et nova Evangelia ē instituta, qua tu eo vsq; obligandi virtute carnit, donec orbi p Apls promulgata fuit, cum nulla lex neq; divina obligat sine promulgatae, ipsa autem promulgatae semel suffter facta proecepta legis Coremolia n mortua da tantum sed etm mortifera fuerunt ea vsurpanti, quia p ipsu figura adventis figuratis negatis, et sic in fide nova promulgata ad salute nearia grosse erratis, scienda namque qd figura etm dicta ē quia proecepta Coremlia ex sel et spaliter erant figura sacrificatae et annunciatae misterium Xi et adventis eius, et ideo cui veritas adimpletis eorum sufficienter fuit manifestata, et tu eo proecepta vsurpare n desistit, ndu qd figuralia fuerunt, qtra veritate sibi suffter manifestata in re grosso voluerit erravit: sic go proecepta illa Coremolia postqm evangelia veritas fuit satis promulgata et detenata, ea vsurpanti mortifera fuere.

Dixit tu hoc proecepta Coremlia mortifera fuisse, postqm Evangelia veritas orbi promulgata satis et detenata fuit, et ideo qdo ab Apls Paulo Timoteus fuit circumcisus ut Actes in actis Apls cap 16 neq; Timoteus neq; Paulus peccarunt, quia quoad ipsu aut n ipsu Circumcisis Evangelia veritas etsi promulgata in genere, tu nedum suffter detenata fuit, neq; ab illis circumcisio ut figuralis ē vsurpata, aut credita nearia ad salute, sed tu longm ritus se n malis et ut sic synagoga, qmadm ait Aug: epist. 9. et 10. Sequeretur cum honore, tolerat leondolis Judaeis, atq; ad eos facilior redderet eorum querelas: postqm autem p

apostolicum gentium circumcisio interdicta, et ipsa per veritatem baptismi sublata decidebat, mortiferum absque dubio et graviter peccaminosum est in corpore circumcidi, hinc circumcidi omnis in iugem poenitentiae stipulus mandat per reprobatione secularium desideriorum magis quam in praeputio carnis nostrae.

80. Dixi etiam de praeceptis caeremonialibus tantum ea quae hactenus dicta sunt, praecepta enim moralia non solum non esse sublata sed magis confirmata dictum est numero 72. non quidem quatenus sunt veteris legis statuta, sed quatenus sunt iuris naturalis praecepta. praecepta ita iudicialia distincta sunt rerum id, quod disponebant ad communem utilitatem, sunt quoque quaedam determinationes iuris naturalis et rerum id quod rerum etiam mistice figurabant misteria novae legis rerum hoc autem posterius in morte Christi praecepta iudicialia mortua sunt et de facto post manifestationem Evangelicae veritatis mortifera ex eadem ratione quae posita est supra de praeceptis caeremonialibus, unde nemini est licitum praeceptum eiusmodi etiam iudiciarium rerum quod est figurativum, figura enim et littera occidit et qui figura contra figurati veritatem usurpat, pala est quia in fidei veritate peccat: ergo etiam rerum illud autem quatenus sunt quaedam determinationes iuris naturalis, in morte Domini salvatoris et ipsa quidem mortua sunt. Dominus enim Jesus morte sua adimplens legem legis quoque tulit severitatem per charitatis, quae per legem novam diffunderetur in cordibus hominum, ubertatem: non tamen facta sunt mortifera, quia veritatis fidei non sunt derogativa, quare rerum praecepta iudicialia ait Clemens Rom. in constitutionibus Apostolicis lib. 6. c. 23. Christus non sustulit a nobis legem, sed vincula, ubique enim nos legibus obsequentes esse vult, non ~~legum~~ legum quaestorem. Vincula ergo sustulit, ut quod Judaei ex necessitate et timore poenarum facerent, hoc Christiani iam non ex necessitate et timore sed ex amore et charitatis plenitudine quae per spiritum S. in S. baptismate diffunditur in cordibus eorum operarentur: et hinc recte dixit Aug. contra Adamantium Manichaei discipulum brevis est distinctio veteris legis et Evangelii videlicet timor et amor, sed timore de cordibus nostris secludentes ad amorem procedamus, et legem gratiae atque amoris uberius et illegere et adimplere studeamus. Sit

Sectio 4ta
de
Lege Evangelica varia Explicantur.

Lex nova et lex vetus ut nuro 74. dictum e n diversificant ab invicem 81.
adeqte, sed tm sicut perfectum et imperfectum, et ideo gmvis initium Evangelij
finis est legis ut D. ait Chrisost. Rom. 1. in Evang. Marci, tn a lege et prophe-
tis suum Evangelica lex desumit testimonium, quare dum Tformatus est in gloria
Jesus in monte Thabor, etm Moyses et Elias simul apparuerunt cum eo, ut
sciremus quia lex et prophetae testantur de Jesu, et utriusque perfectio ac gsu-
matus gloria in eo gsistit, lex igitur Jesu pfectio e et gsumaõ veritatis
legis Mosaicae et prophetarum, unde ait Isid. in lib. dissertarum inter legem
et Evangelium hoc interest, qd in lege littera in Evangelio gra: illa
habuit umbra ista veritate: illa data e pp transgressione, ista pp iustifi-
catne: illa ignoranti demonstrat peccatum, ista agnitum iuvat ut vitetur,
illa flagitiis deditos increpat, ista peccantes bonitate propria liberat: illa
talione decrevit reddere, ista etm pro inimicis iussit orare, illic praedi-
catur circumcisio carnis, hic lavacrum in ablutione cordis et corporis, illic Canaan
regnum et promissiones temporalium rerum gtinentur, hic vita aeterna regnumque
caelorum promittitur cum haec Isid. gbus satis patet quia lex nova pfectio e
veteris, et ideo nemo spiritu Dei animatur nisi prius fidem Dei in corde
teneat et si poest ore pfiteatur corde enim ait apostolus creditur ad iustitiam, ore
autem gfessio fit ad salutem.

Dicitur haec lex nova alio nomine testamentum novum et lex rda ad distinctionem 82.
testamenti et legis veteris quae etm dicta e lex jma. ite vocatur lex
gra id qd pp duo jmo quid quia data e n rdum debitum iustitiae, sed gratuito
rdum misericordiae Dei rdum gm Deus cum dilexisset suos in fine dilexit eos

rdo etiam quia in hoc nova lege per spiritum s. gratia fidelibus datur vi et merito fidei seu ex opere operato non autem ex opere operantis tantum prout dabatur in veteri lege, unde etiam lex illa vocata est elementum infirmum. alio ite nomine lex nova valatur Evangelium, non quasi tota ratio legis novae in 4tor Evangeliis haberetur, sed potius quia legifer ipse Xrus Dnus in iis Evangeliis rdum vita et morte suam tanquam conditor novae legis describitur, et hinc non ea solum oportet fidelem credere quae scripta sunt, sed ea etiam quae de Xo accepta per continua pp. pontificumque successione tradita sunt, testatur enim Evangelista quia multa Jesus fecit et docuit quae scripta non sunt in libro hoc Evangelii et Apostolus hortatur suos Thessal: ut tenerent traditiones quas accepissent sive per sermonem sive per Epistolam: et etiam Aug. asseverat, quod Evangelio non crederet, nisi Ecclesiae auctoritas, et continua pontificum successio in Petri Chathetra id suaderet: igitur quae in lege nova statuuntur, ea in Evangelio aut in doctrina Apostolorum qui divino spiritu afflati Ecclesiae in Xo fundatae aedificium consumarunt, consistunt deducuntur autem ad doctrinam Apostolorum etiam traditiones sanctae ab illis ad nos propagatae.

83. Evangelium autem quod rdum nominis Etimon felix nuntium et quidem in nostra acceptione de adventu salvatoris significat, rdum rem ut illud definit Hieron: l. 4. Comentariorum in Esaiam c. 10. est abbreviatus atque perfectus sermo, qui pro cunctis laciniosae legis caeremoniis dedit praeceptum brevissimum dilectionis et fidei, ut quod nobis fieri noluerimus ne fuerimus alteri. vel aliter describi potest Historia de gestis vita, et morte Dni salvatoris in lege figurati et promissi, et ideo omnis ille liber Evangelium dici potest, qui historiam de nativitate gestis et morte salvatoris texit, sed tamen pro Evangelio canonico non sunt assumpta nisi 4tor scripta Mathaei, Marci, Lucae, et Joannis, iuxta prophetiam visionis quam Ezechiel propheta de 4. Cherubim vidit, ait enim Athanasius

in Ezechiele Divino Scriptura 4. Cherubin prophetia ille vidit, unus similem
hominis id est Evang: scilicet Matth: alterum similem vitulo quo significat Evang: scilicet
Marcum, tertium similem Leoni id est Evang. scilicet Lucam, quartum similem Aquilae
imagine volantis Evang. scilicet Joannem: proterea ipsa non est aliud aliud evangelium
ita Athanasius lo. cit. Sciendum est admoneri illos dicta hoc Athanasii dicta, quia
Matthaeo promisit Christus faciem hominis prae se ferens, quia ordiens suum Evangelium a Genea-
logia humana, Marco Christus faciem Leonis, quia scripta suum de voce Leonis
in deserto initiavit, Lucae Christus vitulus quia de sacerdotio ipse dicere in-
cepit Joanni denique Aquila, quia subtilitate altitudine sui Evangelii
supra nea ostendit et a Deitate ipsa Salvatoris historia effecit.

Lex ipsa gratia omnis in Evangelio Scripta teneat, scilicet illi quod Jeremias 31.
significat Scripta non est sed indita in cordibus nostris, scilicet quod dicit Hebr. 8. Ecce dies
venient dicit Dominus et consumabo super Domum Israel et super domum Judae testa-
mentum novum, deinde explicans quale hoc testamentum esset ponit, quia hoc est testamentum
quod disponam domui Israel post dies illos dicit Dominus Dando legem meam in
mente ipsorum et in corde eorum superscribam eam. Hoc autem sed sciendum
est quod hic loquitur scilicet propheta Jeremias c. 31. ubi in sensu eiusdem similia tamen
negat verbis multum diversis ait enim ecce dies venient dicit Dominus et feriam
domui Israel et domui Juda foedus novum, et postea dicit sed haec erit pactum
quod feriam cum domo Israel post dies illos dabo legem meam in visceribus eorum et in corde eorum scribam ea.
quae verbum sonat S. Hieronymus de lege Xi interpretantur. proterea dicitur verba
sui veteris emendatur: quod profecto lex Xi significat est gratia et charitas, gratia enim
et charitas non est scripta in aliquo corruptibili sed diffusa in cordibus nostris:
quod id quod lex Evangelica profecto significat scripta non est sed indita in cor-
dibus nostris. ma. est expressa S. Th. hic q. 106. a. 1. dicentis, id quod est potissimum
in lege novi testamenti, et in quo tota virtus eius consistit, est gratia Spiritus S.

quae datur per fidem Xi, et ideo propositum lex nova est ipsa gratia spiritus S. haec
S. D. cum quo concordat universa Christianitas. mi. autem quod gratia non in
corruptibili, sed in cordibus nostris diffusa est Apostolus clare testatur Rom. 5. dicens
quia Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris et ex eo suadetur quia gratia
est forma quaedam spiritualis adeoque in spiritu tanquam in subiecto subsistere debet:
et ideo Aug. dicit in lib. de spiritu et litterae, quod sicut lex factorum
scripta fuit in tabulis lapideis, ita lex fidei scripta est in cordibus fi-
delium. et alibi dicit in eodem libro quae est lege Dei ab ipso Deo scripta
in cordibus, nisi ipsa praesentia spiritus S.? sed tamen breviter notandum est
quod alio modo nobis indita est lex naturalis et alio modo lex gratiae, lex enim
naturae nobis indita est tanquam aliquid pertinens ad naturam, extra lex gratiae indita
est tanquam aliquid naturae superadditum ex dilectione Dei non solum aeternam quod
sit faciendum ut facit lex naturae, sed etiam adiuvans ad se implendum quod non
habet lex naturae.

85. De hac lege gratiae hinc iustificante p. de ea enim dicit Apostolus Rom: 1. non erubesco
Evangelium, virtus enim Dei est in salutem omni credenti, non est autem
salus ut ait S. D. nisi iustificatis: ergo lex gratiae iustificat, et hanc iusti-
ficationem ipsa gratia spiritus S. quae propositum eius est significatum satis commendat.)
quaeritur in praesenti quod nam inceperit et quoad usque perexerit obligare,
nec non an illa an lex vetus lenior fuerit? quae singula una concludere declara-
bimus, prius tamen indubitate supponentes primo quod Xus Dnus non fuerit tantum redem-
ptor ut quidam haeretici erronee sentiebant, sed etiam legislator proinde
lex nova habeat rationem veri legis, ipse enim per suum Evangelistam ait Joa:
13. mandatum novum do vobis ut diligatis invicem et c. 14. qui habet
mandata mea et servat ea etc. adeoque ipse mandavit et legem tulit,

propterea de eo prius dictum fuit, ipse Deus fuit, qui ipse est Dominus Judex noster, Dominus
Legifer noster, Dominus Rex noster, qui salvabit nos. Ad quibus indubitate patet, quia
Dominus Noster Christus Salvator noster et separator, ita legis gratiae ipse verge et institutor.
Ita quod ex hoc Evangelium non sit lata vnitum populo Judaico, ipse enim
Dominus praecepit Apostolis Matth. 28. vt eunte docerent omnes gentes, et praedicarent
id est promulgarent Evangelium omni creaturae baptizante eos in nomine Patris
et Filii et Spiritus S. et in hoc secundum Evangelium Salvatoris Deus qui
enim ad severitatem legis mosaicae solos Judaeos obligabat, ad legis christi-
anae gratiam omnes sine differentia vocari imperabat, quando Sanctis gentibus
suum Evangelium praedicare Apostolis demandabat, si ergo Deus ad gratiam venire
desiderat, quos legis vinculis astringi renuebat. his positis sit

Assertio. Ex gratia ipse institutus fuit in vltima Cena quando instituit panis 86.
et vini in corpus et sanguinem suum novum sacerdotem ordine Melchisedech Dominus
JESUS novum sacrificium instituit et ordinatus Apostolorum in sorte Levitarum
et sacerdotum ita hoc facite in meam commemorationem veteris sacerdotium abolevit
ex dicta ante morte Christi vim obligandi non habuit, sed eam radicaliter in morte et
actualiter in die pentecostes, quando promulgata fuit, obtinuit tenuit ipsa facta quam
veteris et duraturus usque ad finem mundi. Et ordinatio quam sacra Catholica veritas
in S. paginis fundata.

Primo pars quam quia sacra apud nomine legis ex eo tuncerta et aperta et videt
quidem Apostolus Hebr. 7. his verbis Dicto autem sacerdotio necesse est quod et legis
fiat translatio. ad quod subd. alegis sacerdotium exercitio et in actu et Dicitur, quando
novo sacrificio instituto novi sacerdotes ordine ordine Melchisedech in pane
et vino sacrificio non autem ordine Aaron omnia in vice sacrificii im-
plenta et institutis et ordinatis, alegis hoc factum est in vltima Cena quando Dominus
Jesus accipiens panem gratias egit, fregit et dixit accipite hoc est corpus meum
quod pro vobis tradetur hoc facite in meam commemorationem: quantum nesse est quibus

facta sit legis Tlaõ proinde et nova lex, lex scil. grãe, sit in ipsa illa con-
secratnẽ corporis et sanguinis Dñi instituta, sacrificium enim eius in ipsa
hoc gsecratne perenniter gsistit. et ex hoc solo qtm arbitror satis gstat
de veritate j. partis asserti.

87. Pertur 2da pars qd tñ lex grãe ante morte Xi vim obligdi n̄ hbuit.
instituit Xus Dñus corporis et sanguinis sui sacramentu, ut nobis filiis suis
pius pater illud relinqueret in vicem testmti, atqi nullu testmtu obligat
nisi gfirmatu, neqz gfirmant testmta nisi morte testatoru, igit ipsa etm
lex grãe in cena vetima instituta in morte Dñi Salvatoris gfirmata ibi
cepit obligare ubi gfirmata fuit, gseqter quia gfirmata fuit in morte Xi
in ea obligdi vim nacta ẽ. sed tñ neqz te actualiter verumtn radicaliter tm
obligabat qd ẽ 3tia pars asserti, nulla enim lex obligat nisi pmulgata,
qtenqz go lex Evangelica obligaret, palam ẽ qd pmulgatne indigeret, fuit autm
pmulgata in die pentecostes qdo D. Petrus spiritu s. afflatus levavit voce
sua et dixit viri Judaei et qui hbitatis Jerusalem universi hoc vobis notu
sit et sci adventu messiae legis abolitione et salutis grãm in cognne
fidei Dñi Salvatoris cunctis gentibus prodicavit ut hbetur act: 2: igit etm in die
pentecostes actualiter lex Evangelica cepit obligare saltem eos, qui ex hoc pro-
mulgatne invincibile huius legis ignorantia n̄ hbebant.

88. Quarta pars asserti pbtr p illud qd dicit Math. 11 Venite ad me oñes qui laboratis
et onerati estis qd exponens B. Hilarius dicit legis difficultatibus laborantes et
peccatis saeculi oneratos ad se advocat, et postmdu de iugo Evangelij subdit
iugu enim meu suave ẽ et onus meu leve: go lex Evangelij ẽ lenior gm lex vetus.
sed quo rectius illgatur sensus dictorum sciendu ẽ qd plus dicere hoc parte n̄ volumus,
qm qd lex Evangelica ex parte exteriorum operum, quae ex se ipsis gmda gravitate m
hbent, minus praecipiat gm lex vetus, et huius veritas patet p hoc, qd lex vetus
in mplicibus caeremoniis plures actus exteriores difficiles praecepit, lex autm nova

illi ceremonijs abrogatis preter precepta legis nec pauciora tam superadditis doctrina Xi et Apostolorum: hij tamen postmodum alia addita sunt ex institutione SS. PP. in quibus tamen moderatione attendenda est Deus Aug. ne quasi fidelium onerosa redderet Deus enim ad inquisitionem januarij qd hanc religionem nostram quam in manifestissimis et pauciissimis celebratam sacramentis Dei voluit misericordia et libera, servilibus premuit oneribus, adeo ut tolerabilior sit conditio Judeorum, qui legalibus sacramentis tunonij proprijs subiciuntur, et fuit tam necesse ut ait S. T. q. 107. a. 2. ad 1. oportuit, qd quia in novo testamento sunt aliqui carnales indum stringente ad efficiendum novam legem, ut induceret ad virtutis opera per timorem penarum et aliqua temporalia promissa: hoc autem ad legem gratiae pertinebant ex institutione Christi. Sed sciendum est qd lex gratiae dulcissimum est, ducit autem interiores, quos in virtutis via cohibere difficilius est quam exteriores, unde Sc. Chrisost. ait in Matth. mandata Moysi in actu facilia sunt, ut non occides, non adulterabis, et ideo in remuneratione modica in peccato autem magna: mandata autem Xi ita non viaferij non glupiscere, et in ipso actu difficilia sunt, et ideo in remuneratione magna in peccato autem minima. Ordo hoc recte dicit qd sine gratia Dei diuvonde gravior sit lex nova quam vetus, quia tam per fidem et S. baptisma gratia adiuvante Deum fidelibus sunt abundanter largitur, hinc etiam ordo hoc supposito tam gratia in justo bonum est lex vetus quam nova, et hoc Chrisost. dubitanter supposito qd gratia de suis non autem qd illa voluntate adiuvant cum illa operatur.

Ista dicit pars qd lex nova sit duratura usque ad finem mundi. 1. similiter imo ex 89. Sancti. illo quia Matth. 24. Dico vobis quia non praeteribit generatio hoc donec omnia fiant qd Chrisost. exponit de generatione fidelium in fide Xi: ista ergo fidei generatio non praeteribit. in eadem sancti. similiter dicit qd Coelum et terra cito transibunt quam verba Xi verba Xi autem illegit doctrina eius et doctrina fidei et lex: ergo citius coelum et terra transibunt quam fides et lex Xi hinc etiam similiter generatio fidelium Xi assistentia sunt usque ad consumationem mundi Matth. vet. ecce ego vobiscum sum usque ad consumationem saeculi inde etiam de fide hac dicit quia portae inferi non praevalebunt adversum eam, fundata enim est super firmam petram petra autem est Xis qui mortuus

semel eam in mortuis sed vivit in aeternum, semper potest ad interpellandum pro nobis
ut ad Heb. dicit Apostolus. Ergo etiam p. Sententiam ratio et quid enim mo quin
prodidit S. T. q. 100. a. 4. in hoc verba, Cui statui novae legis subjacet, huic statui veteris legis longe perfectior impossibile
subjacet autem status presentis vitae potest esse perfectior quam status novae legis, nihil enim
potest esse immediatius fini ultimo, quod immediate in fine ultimo introducit, hoc autem facit
nova lex, unde apostolus dicit ad Heb. 10. Habentes igitur fratres fiducia in introitu
sanctorum in sanguine Xi, qui initiavit nobis viam novam ac vivam ad eum. unde
non potest esse aliquis perfectior status presentis vitae quam status novae legis hoc S. D. pro
ratione nostri dixit assenti.

90. Quod ipse tunc alia ratione breviter sic probat et quinto sunt stimulus Judaeorum,
quandiu durabit sacrificium solendo in eo sacrificio sacrificant, tandiu durabit
fides et lex fidei enim sacrificio fortes et justificati ut patum est, atqui sacri-
ficium et sacerdos durabit in aeternum: go etiam ipsa lex nova durabit in aeternum.
X novae legis
ma. patet mi. p. sacrificium et sacerdos novae legis est sacrificium et sacerdos secundum
ordinem melchisedech in pane et vino, atqui sacrificium et sacerdos secundum ordinem
melchisedech durabit in aeternum, unde elegantes dicit in psal. iurasti Dns et
non poenitebit eum tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech ex dicit
etiam in Christ. ad Heb quia Christus aeternum habet sacerdotium: go ex. pro go
manifestis pro fide catholica non solum extra Judaeos sed etiam extra haereticos ad du-
cere sacrificium novae legis negantes, non video, an enim iurasti Dns in se fodere
constituit et testatus ~~est~~ Dns, et non poenitebit eum, quia pro illo sacrificio dedit
et quid in hoc testatus ipse erit sacerdos in aeternum secundum ordinem melchisedech
non sacerdotes hnc, de die in die in pane et vino usque ad finem mundi, aeternus sacer-
dos ipse unicus et hostia factus, et ubi finit sacerdos et sacrificium hoc dura-
bit in aeternum, ita etiam lex ipsa Evangelii durabit in aeternum sed quia obscura
et in enigmate ibi autem clara, ut dum venerit qd perfectum est evanescet qd ex parte est
et sic de veritate satis ostendit.

obiectum etiam ut plurimum iam in antecedentibus solutum est, quare una tm et altera quæstio vetera hoc verte apponeramus autem nos quod apostolus j. Corinth. 13. dicit cum venerit quod ex parte est evacuabitur, quod ex parte est, sed quod ex parte est est filius Xi et lex nova: quo evacuabitur hæc lex prorsus non durabit in æternum. Ad 2do Joa: 16. promisso est spiritus s. qui doceret omne veritatem, atqui in lege nova non fuit omnis veritas, ut patet: quo expectandus est alius status in quo huiusmodi spiritus s. daretur veniet quo alia lex. 3tio. Tres sunt qui dant testimonium s. pater, verbum et spiritus s., atqui pater dedit testimonium in veteri lege, verbum et filius dedit in nova: quo etiam debet dari tertia lex in qua testimonium detur spiritus s. 4to Matth. 24. dicit prædicabitur hoc evangelium regni in universo orbe et tunc veniet consummatio, atqui evangelium Xi iam dudum est prædicatum in universo orbe nec tamen adhuc venit consummatio: quo evangelium Xi non est evangelium regni sed futurum est aliud evangelium spiritus s. qui alia lex.

Ad jma et dicitur quod illa opinio sentiens exclusit huiusmodi tempus veniet vipso beatitudo sua Dei quo vidit post hanc viam, evacuabitur fide, quo obscura est in hac via: sicquo succedet alius status sed non in hac via sed in cœlesti patria: nil quo status in ista obscuro. Ad 2dum dicitur quod promissus est spiritus s. qui doceret omne veritatem de his quæ sunt necessaria ad salutem, hoc autem iam factum est quando spiritus s. super apostolos descendit, et eos orbi universo præmisit evangelium prædicavit, unde in actibus audiendi montanus et montanistæ qui sunt hæretici: dicit in lib. contra faustum dicebant, quod promissio de dando spiritu sancto non fuit completa in apostolis sed in ipsis neque etiam fuit completa in monachis qui hanc promissionem similiter non in apostolis sed in monachis completa dicebant unde ex spiritu paracletus appellabant: non est signum audendi istos hæreticos, tres enim sunt qui testimonium dant pater verbum et spiritus s., et licet unus sit non autem erat ergo cum patre et filio montanus præcipua aut monachus quasi spiritus s. hæreticum tm dicit montanus præcipua aut monachus. ad 3tium dico quod cum patre dedit testimonium in veteri lege filius, unde necessaria fuit ad salutem fidei in Xum et similiter in nova lege cum filio dat testimonium spiritus s.

ille enim promissus est in lege Xi docere nos aa, et ideo non est expectanda alia 3tia lex.
ad 4tum dico quod in Evangelica lege praedicatur regnum coelorum ipse enim Xus in propio
in propio praedicatoris suae dixit appropinquabit regnum coelorum, et hoc regnum praedi-
carunt Apli et praedicant etiamnum de die in diem concionatores christiani. quod
autem dicitur et tunc erit consumatio, ~~[illegible]~~ hoc expliciter illegi primo ad literam
de consumatione et destructione Jerusalem quae iam est facta per Tatum et Vespasianum
et quidem postquam nomen Xi tum in Jerusalem quae caput erat orbis tum in aliis
gentibus × per Aplos fuit praedicatum. Ergo possit illegi de consumatione mistica
Ecclesiae quae scil. in omnibus gentibus fundetur, et hoc facta mundum est fiet tamen in hoc
ipsa lege quando ergo promissione Xi omnium unum erit ovile et unus pastor, et ideo non
debemus aliam legem expectare, quin potius obligamur indubitate credere, quia lex
evangelica in Xi sanguine instituta durabit ad finem mundi.

× universis

Aelius Edus.

De

Lege humana positiva Edum se.

Praeter legem divinam et gratiae, quae ad praecepta legis naturalis paucissima alia
addidit ex institutione Xi et doctrina Aplorum Edum quod dictum est supra, convenienter
datam esse legem humanam tum ex illo scripturae qui potestati resistit Dei ordinationi
resistit et iterum per me reges imperant et legum conditores iusta decernunt, non tamen
ex eo quod lege divina et naturali multa indeterminata relinquebantur, quorum decisio
ad comem hominum felicitatem plurimum necessaria fuerat, satis liquet. et ideo postquam ea ex-
plicavimus quae de iure naturae et lege divina dicta venerant, ad legem humanam accedimus
explicandam quae quidem civilis est aut Ecclesiastica, de ea autem 4. praecipue examinanda
est. primo. penes quos sit potestas ferendi leges Ecclesiasticas. Ergo. penes quos facultas condendi
leges civiles. 3tio quae in utrisque requiratur promulgatio. 4to. an horum legum virtus depen-

deat ab acceptatione regali? quibus aliquando illi incidentur plura alia addentur erunt autem de singulis singulo sectione. de primo quid erit.

Sectio Prima

Penes quos sit potestas ferendi leges Ecclesiasticas?

Quoniam homo unus quisque ex corpore et anima constituitur ex ordinatione divina, ita necesse 93.
fuit ut leges darentur quibus homo et homo corpus et homo anima regeretur, homo corpus autem regitur homo quoad in politicis gubernatur, homo anima vero quoad in salute sua spirituali ordinatur, unde et quidem leges alia civiles et politicae alia ecclesiasticae dicuntur seu Canonicae. et autem leges Canonicae quibus huiusmodi societas spiritualis et politica quoad eius salutem aliquomodo movetur aut temporalis: cum propositum autem sectione in id inquirendum pertinet quos sit potestas ferendi leges spirituales et Ecclesiasticae, circa quam ante resolutionem duo et prodeunt supponenda, et quidem.

Supponendum est primo quod potestas spiritualis sit ex lege alia sed inchoata, quia fuit 94.
in quarum congregatione fidelium ante adventum Christi alia plena et consumata quia nunc et in Ecclesia Christi fuit enim primo necessum fuit, ut homo dirigeretur in fine suo supernaturali et spirituali suae aeternae, ita etiam necessum fuit ut semper daretur potestas a qua huiusmodi dirigi valeret: quod autem hoc potestas ante adventum Christi fuerit imperfecta, ea vero quae in Ecclesia nostra datur perfecta et lex hoc solo patet, quod nunquam obiter hoc potestas non sit quae fuerit ante legem mosaicam, cum enim lex Evangelica obligetur omnes mundicolas, lex autem mosaica tantum obligebat circumcisos, potestas quoque legis Evangelicae est universalior, adhuc dicit quod fuit lex Evangelica ut supra et habita et consumata legis veteris et perfectio eius, ita etiam potestas eius est consumata et perfectio legis, unde non dicitur in lege Evangelica perfecta et consummata, cessa ea quae fuit ante adventum Christi imperfecta tunc et inchoata.

2do et supponendum quod quidem corpus esset subditum uno Deo illud sub Deo illo esset 95.
Deus et tu dominaberis illi, ita etiam lex corporis seu politicae et civilis esset subdita legibus ecclesiasticis quae sunt ordinatae, id enim commendat ratio naturalis, ut gradus et subordinatio

gratiarum, taliquoq; sit subordinata priori, et ideo finis felicitas corporis esse subsidiaria felicitati animae, quemadmodum etiam gratia corporis diligendi in felicitate et bonum temporale subsidiaria gratiae animae in bonum spirituale, sed autem haec gratia ipsa lege, et dicto quoniam quod lege civile esse subsidiaria legibus finitis seu canonicis, quare multa lege civili non valere quae obstiterit saluti animae, huiusmodi enim lege, et ex vinculo iniquitatis et inhonestatis, quo valere non possunt. Sequitur etiam exinde quod lege civile non possunt obligare nisi ex vi legis canonicis non gratiaeunt indigere ex moali ordinatione quia felicitas corporis esse subdita felicitati animae, et omnem quaerit corpori dominari, atque haec tua notorum et multa enim sepe statuta fiunt localia et singularia gratia statuta civilia, quae ea in gratia non obligant nisi legenda potestate finitis gratia priora civilia statuta admissa sed ut si in hoc illis derogetur. Hic ita finitus est

96. Assertio 5. Penes ecclesiam sanctam et ipsam potestas condendi leges ecclesiasticas seu canonicas etiam circa res quae immediate in spiritualibus non attinent, dumodo ad spiritualem fidelium salutem promovendam inserviant. Et veritas Catholica quoad maiorem partem vinculiter nota quoad reliquam partem etiam et gratia nostri temporis haereticorum qui gloriantur offendere ecclesiam Principes et Dominos saeculi non solum leges canones vel institutiones fuisse nisi de iis quae in scriptis attinent ad maiorem et clariorem eorum observationem. Sed quomodo haec haereticorum sit commentum ex eo patet quod huiusmodi haereticus dicat qui ecclesiam non audierit sit sicut ethnicus et publicanus, et iterum sine restrictione dicit pasce oves meas, non quod ecclesiae et capiti eius B. Petro quemlibet et omnia cura in omnibus ea quae ipsis necessaria ad salutem, in quorum enim fabula Gregii non attentis, nulla quae male pascitur: ut quo quae sit commodo pascere, omnis erat ut pastori Gregii eius cura sine restrictione committere, atque multa in particulari sed necessaria ad salutem omnium, quae in scriptura tacta non sed, et ideo et quod etiam in hac cura et pascendi solicitudo B. Petro tanquam capiti ecclesiae quemlibet sit. Sed hoc assertio non subsequitur clarius patebit.

97. Assertio 6a. Fuit universale ecclesiae regimen non solum B. Petro et in eorum successoribus quemlibet fuit, alii autem ecclesiae prelati dependent ab eo, sic etiam universalis

potestas gladii legis Evangelicae, quae pertinet tam ad S. Petrum eiusque successores, ad alios autem Ecclesiae Prelatos, Episcopos, Primates, Archiepiscopos, et Patriarchas, et eadem quae ipsis limitata sunt. Et omnis theologorum sententia in S. Magni fundata in illorum legitur, qui Christus ad Petrum dixerit quia ipse est Petrus, et super hanc petram aedificaret Ecclesiam suam, ipsi etiam tradidit curam ovilis et misit ut pasceret oves, eiusque ibi commisit claves regni addens, quodcumque ligaret in terris, ligatum foret in coelis, et quodcumque solvisset in terris solutum est in coelis, quoque quidem Christus ad solum Petrum Christum locutus est, unde satis aperte patet, quia ipse primae et universali Ecclesiae praefuit, cui primo dixit et tu aliquando conversus confirma fratres tuos, et quod fecerunt cum Catholici S. Petrum et eius successores, universali Ecclesiae Navorchos Vicarios Christi et Apostolici Ecclesiae recognoscimus, asserti facili datur.

Ubi Vnusquisque cateus habet potestatem gladii legis, quemque sibi commissa est cura Communitatis et ex dictis patet et notali datur relucet: quod cui soli commissa est cura totius ovilis, et Communitatis Ecclesiae, illi etiam soli competit facultas gladii legis universalis et Ecclesiae tota Ecclesiae obligante. Videntur ad vel ex ipsis terminis nota quare sacramentum curae ovilis et Communitatis Ecclesiae universalis commissa est soli Petro et eius successoribus ut primus est habitus et intractet deinde reliquis doceibus: quod etiam illi soli competit et eius successoribus universalis gladii legis potestas quod est ipsa pars asserti. Et ex ea datur etiam quod insertis dictis scil. quod extra Episcopi, Archiepiscopi, Primates et Patriarchae dignitas Ecclesiae prelati, sunt a S. Pontifice et Christi in terris Vicario deputati in cura ovilis et Apostolica Gregis christiani, ita etiam facultatem gladii legis cateus sortiantur, quemque ipsis Christi in terris Vicariis limitatur vel amittitur, cum enim cateus unusquisque potestatem gladii legis habeat, quemque ipsi cura Communitatis commissa est, profecto autem Ecclesiae Prelatis curam Communitatis Christianae absolute sed deputatur ad caput commissa est, similiter etiam facultas gladii legis commissa credenda est. quod quidem magis confirmatur hoc, quia sic longe magis consulitur unioni fidelium et Monarchiae Ecclesiae, quae assimilatur terribili castrorum aciei ordinatae, quia fuit in ordinata acie una potestas alteri subiacet, ita etiam in Ecclesia una potestas ab altera dependet, quae sane terribili aciei, in acie nisi ab uno agitate visibili tota dependeret, regnum enim ait Christus in se divisum desolabitur, ore autem illud regnum divisum est, ubi subordinatus simetria deest, et ex hoc dicit Greg. in capit.

98.

decreto nostro Caa. 2. q. 6. n. solum qd a sede romana Episcopi expectanda sit
cura super suis actionibus, sed etiam qd Episcopi non sint vocati in parte solicitudinis
non in plenitudine potestatis.

99. Igitur Episcopi in sua diocesi sunt Episcopi primate, et metropolitani in sua pro-
vincia legati sedis apostolicae in provincia sua legatis Cardinalis in Curia suum
titulum habentes, si iurisdictione qui Episcopale habeant ordinaria in suis qui diocesibus
legem condere possint legis ex dictis, cum omni Episcopi in diocesi sua, praesertim cum
de aliis id dictum solo, sit cumsua cura constantis, et fidelium ad hanc diocesim existen-
tium salute non solum particularis, sed etiam generalis promovere deceant, oportet qd ad legum
condendi facultate habeant, legibus quippe huna societas servetur et virtutem moneat
exercitia vide act. 20. dicit quia finitis s. possit Episcopus regere Ecclesiam Dei. et hoc
potestas Episcopi a primeva Ecclesia usque ad nostra tempora sine ulla controversia fuit recognita
quam ipsi sit propositi gubernandi subiacere, bellum, quia ipsi sit latae addituri pre
nobis, et hoc nostris etiam temporibus adeo certum est, et non iam de potestate ferendi leges
Episcopi quaerente dubitetur, sed potius controversatur, an hac potestas Episcopi sit collata
immediate a Xto fuit eam habet suum Episcopum et Vicarius Xti in terris Papa, an vero ea
habeant mediante de gentes sit a s. Pontifice, qd posterius confirmetur, et ita nobis in
asserendo similiter suscepta est, eo qd sic melius salvatur Ecclesiae monarchia:
hoc nihilominus certum est qd omnis Episcopi hanc potestatem habent de gentes a Christo Ecclesia et
mediatam a Xto, illa tamen gratiae sed quietudine iuris communis.

100. ad autem qd de Episcopis hic dicit a potiori de Archiepiscopis primatibus et metropolitanis
dicit, quia hi eminenter Episcopi sunt, proinde qd Episcopis quaerit ratione iurisdictionis, ipsis
in eminenti iure habent. De legatis etiam qd dictum est habetur ex capit. finali de officio legati
et de Cardinalibus in capit. ii. de maioritate et obedientia et ratio est quia hi sedis titulum suum
Ecclesiae, illi vero sedis provinciae legatus suae id tamen qd Episcopi sedis diocesim
sua, qd denique de Abbatibus dicit, id ratione aequalitatis convenit, Abbates enim habentes

iurisdictione qui Episcopale, in iurisdictione regulari suorum Cardinal ordinarij iuxta iura
Canonum. At idem huius ordinarij ordinij qd ordinarij illo, petit familia, ferendi leges, ita etiam
qualitas totalis huiusmodi. Dixitq; ex huiusmodi Episcopis, ceteris omnibus nisi videlicet qd respectu
suorum religiosorum facta sine offensa capitali non habeant potestatem ferendi leges, sed processus
tum, sublevantur enim Abbates, supra alios religiosos non in potestate Dominij, sub non vicem
patris, pater autem habet potestatem iudicandi, non autem ferendi leges filio suo: 90 q.

Quartum et arbitror hic quoda notandum circa prohibitorum potestatem ita notandum est 101.
primo qd nullus primas aut metropolitanus extra sua provincia diocesim habet legislationem ferre
nisi cum offensa suorum provincialium Congregationum, et idem aliter in diocesi Episcopi
parochia id est diocesi sine synodi Episcopi aut religiosorum provincialium Congregationum in gallio
nationali aut provinciali Congregatorum offensa statuerint, iniuria fiet vacuum, imo ipse
primas aut metropolitanus aliqui ex ordinary gradus sui periculo subiacebit, ut ita duo
tenuerit Calistus Papa. At habet expresse in Canone nullus primas Cau. 9. q. 3. Sed
notandum est qd omnes Cau. ad forum Ecclesiasticum pertinent, glossantes, fuerint etiam beneficiales
habeant in prima instantia coram ordinarijs locorum cognosci ita quidem ut, verba sunt Trid.
Sess. 24. de reformatione c. 20. legati etiam de latere, nuntij, gubernatores Ecclesiarum
aut alijs quarumcumq; familiaritate vigore non sibi Episcopos in predictis causis ingredire
aut aliquo modo eorum iurisdictione prorepere aut turbare non presumant, sed recta ordine
clericos aliasve personas Ecclesiasticas nisi Episcopo prius requisito eos negligente pro-
cedant, alias eorum processus ordinatos ipso nullos moneat sed atque ad domini satis-
factione partibus illati teneant. hoc Trid. ex qbus priorum varietas satis patet: teneantur
ordinarij ex ipso Trid. eod loco intra biennium a die moto litis causam eijmdi terminare
ita, ut si intra hoc tempus causa terminata non fuerit, liceat eam ad iudicem superiorem ge-
rentes non deferre, quicquam in eo statu quo fuerit assumant, et quam iam terminari
curent. plura alia in eod Trid. c. 20. videri possunt de appellatione in huiusmodi casibus
facta quo portasti olim non eorum lumen dare poterunt, eaquidem libenter hic appo-
nisse nisi satius mihi legi qm hic opponi cogitassem. notandum est ratio

qd Episcopi et successores illorum sed non in apostolatu et quoad iura, dicunt, sed tm
in Episcopatu et quoad generalem et potestatem ordinis, et inde ē qd habent quidem uni-
versalem generandi et ordinandi facultatem, sed non universaliter et in oni loco, quia
iurisdictio eorum ē ē universalis sed determinata ad certam Diœcesin aut provinciam. hic notandi.

105. Superest adhuc quoddam alia breviter replicando, quia nangs adinventa an Vacante
sede Apostolica aut tempore Schismatis generale Concilium potest condere tenere Totam
Ecclesiam obligantem? ante omnia resolutione. Sciendum ē quia aliud ē Concilium generale
aliud nationale aliud provinciale et iterum aliud diœcesanum. generale Concilium
dicitur qd ex obedientia orbis Primatibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis ad illud
vocatis constituitur, non tm requiritur et ones in eo actu prodendi sed sufficit qd
vocati sint et celebratur sub Papa aut eius legatorum prudentia, si Papa deter-
minatis diebus, Papa autem de mortuo aut tempore Schismatis celebrat sub pro-
cessu eius Cardinalis cuius officium id gerit vocare. Nationale Concilium ē qd
sub uno Patriarcha seu Primate ex Archiepiscopis et Episcopis suo provincio
instituitur pro bono procurando aut malo declinando nationi suae in spiritibus immi-
nente. provinciale ē qd ab Archiepiscopo seu metropolitano vocatis suis Dio-
cesanis Episcopis et suffraganeis pro reformatione aut utilitate provinciae Archiepiscopali
celebratur. Diœcesanum denique ē qd a Pontifice Episcopi Diœcesani vocatis suis Dioe-
cesibus, Archipresbiteris religiosis superioribus Ecclesiarum rectoribus, Parochis que
pro communi utili suae Diœcesis instituitur. hic notandi.

106. Et adquirit qd intelligendum, qd Concilium generale sede Vacante non habet potestatem
condendi leges universalem Ecclesiam obligantes. ita docent Valentia, Bellarmin
Mezger Amicus (ad. 20 autem ē qd non apparet, unde hanc potestatem acquisivit, non enim
accepit ea ab aliquo Pontifice de hoc enim nullus extat nec, ea accepit immediate a Xto ut ea
haberet a iure divino, hanc enim potestatem Xtus nemini Contulit, sed singulari
munere petri eius qs in pastorali munere totius Ecclesiae successoribus: non ergo ē unde eam
fundamento dicat qd acquisivit Concilium et ideo Varius negatur qm qd sine ratione esset

nil omnino gravis potestatis ferendi legis pro tota et universali Ecclesia habeat, habetur idque
ea vere reali potestate procedendi et ordinandi ea, quae ratione videbunt et debent
Christo et Christianorum Ecclesiae pro tranquillitate fideliter veri et novi Pontificis Christi
vicarii et quoad corpori mystico praestat de vere non id sed ad suae conservationem et utili-
tatem quae ratione videbunt, posse ordinare, et ordinando se defendere quod usque
caput sibi partialiter quae melius defendat: quoniam id praestat corpori mystico Ecclesiae.

Aliud tertia Lagm: dicit de Capit. Cathedrali: quidquid succedit in omnem iurisdictionem 1054
ordinaria Episcopi tam vacantia quam plenitudine, potest ferre statuta quoad generalia pro sua
diocesi aut provincia quae prius legis retinent, et tenent ipsa statuta recapitulatis. Hoc est
quod capit. Cathedrale succedat in iurisdictione ordinaria Episcopi adeo quod Episcopus potest
fieri hoc potest capit. si Episcopus non fuerit. quantum in ordinaria iurisdictione succedat
capitulum collegium sic capit. Episcopali sede vacante de maioritate et [illegible] in 6. ubi dicit
Episcopali sede vacante potest capit. seu ad quem Episcopalis iurisdictio pertinet, nostri
[illegible] quibus verbis iurisdictio expresse recognoscit capit. sede vacante: quare dicit etiam
quod capit. succedat in iurisdictione ordinaria: iurisdictio quae Episcopus delegata quae ordinaria
non, seu potius electa industria pure, non devolvatur ad capit. ea etiam quae capit. tempore sedis
vacantis decernit, a subsequente Episcopo aut summo Pontifice postmodum possunt revocari, sicutem
et quidem non revocantur firmitate tenent. plura de capitulis sede vacante potestate et
licentia videri possunt apud Lagm: l. i. tit. 4. c. 7. §. 4. nobis hic de potestate ferendi leges
Ecclesiae in presenti dicta sufficiant.

Lectio tertia.

Quinam quos sit potestas condendi leges civiles?

Naturaliter omnes homines non in libertate sua natura nascuntur, ut alteri ex natura subiecti 1054.
sint nisi reverentialiter filii filiis subiecti sunt genitoribus, unde etiam Roma potestas in
hac data nulla legitimo creatus fuit, sed in ea proter hanc tam eius dominandi facultas
sed Scriptura testimonium extenta illam: possum tamen praecedit quidem Ignavata Vocata
in ordine suo coniuncta valuit, de legibus officiis quibus hanc et eorum vocatae in officiis
suis benevolentia providit et enim ratione illuminavit et cognoscerent

ut pro pacifica sibi gvivendi gsuetudine necessariu quoq; est, ut vnu inter se supra se
tolerent, ipsiq; imperio subiacerent, n go tam ordinatne divina gm hnum Dei sapientia
illuminata voluntate hoc hni dominatne temporali dominatur, quia tn oni ordo Deo
placet, ipse Regum Imperia quoadusq; iustiae limites n excederent, servanda ce gfirmavit,
ut in veteri et nova pluribus locis legit scriptura, qd autm dicit in scriptura p me
Reges regnant n refert ad primeva Regu institutne, sed ad Regimini discretione
et sapientiae gubernium gsi diceret p sapientia Dei illuminante Reges regnant, et
legu gditores iusta decernunt. hoc praefata quid de lege et via ordinaria tm
illgi gvenit, quare n negat qd quida Reges in veteri testmto immediate a Deo
instituti, sed quia ordinariu illud n fuit, sed extra ordinaria tm Dei dilectne factu,
in praesenti cum de ordinario dicit, n afficit.

106. Ex eo autm qd Reges et principes pmo p populorum gsensu fuerint gstituti, diversae
regnandi dternatnes evenerunt, et aliud Regnu factu e Monarchicu aliud Aristo-
craticu, aliud Democraticu, et iterum aliud oligarchicu, et rdu diversas has
regnandi dternatnes in diversis facultas gdendi leges subsistit. in Regimine
etenim Monarchico gmodo illud appellat, in quo vnq tm supremq e dominans,
cui oes alij tangm principi suo subiacent, gle Regnu e imperium Romanu, vbi
vnus oniu princeps e Imperator, in Regimine ingm Monarchico potestas ferendi
leges gsistit penes ipsu Monarcha seu vnu illu supremu dominante, et ideo
Imperator gtm de iure potest condere leges pro toto imperio, sed tn pp recessu im-
perij de anno 1576. ut advertit P. König l. 1. decret. tit: 2. n. 9. iam has
universales leges ferre n poest nisi cum suffragio et gsensu principum Imperij. in
Regimine aristocratico sicut dominandi potestas n e circa vnu sed circa Optima-
tes, ita etm circa eos residet condendi leges facultas, in eos etenim sic comtas ius
suu tfudit, ut mutuo suffragio Optimates in eius Utile gevererent, et huiusmodi
e Regnu sive Regime Venetorum. in Regimine Democratico legu condendi
facultas e ad huc circa ipsa comtate et populu et huiusmodi Regimen videt habere res

publica helvetorum. oligarchicum denique illud regimen dicit quod penes paucos
ad tempus reverendum quidem, et sic videtur quod oligarchicum reducit potius ad aristocra-
ticum. cum enim diversum regimen alia fundamentis sed non sit, nisi quia populus unus
in una congregatio magis placuit singulorum ad unum aliquibus aut vicissim magis
pluribus quam uni ministrare, fuit autem in unitate pro omnibus et singulis pro omnibus aggregatis
ita etiam forsitan illud et praecipuum est regimen, quod omnes dominantur illum absolutum
caput reconoscit, et idem sub uno summo interim capite Christo quod suae institutis Gulielmus
inquit omnes clerus et fratres principes et episcopi, omnes cui subordinantur omnes princi-
pes et episcopi omnes.

Tertium generali quoque resolutione ad quodlibet sectae, et doctrinae omnes peritis indicari 107.
tale serendo et fil. quod potestas legislativa non tantum praerogativa boni et fidelis,
sed etiam infidelibus et malis, quae ipsa leges condere, si in justitia limite, nec excedant
quia ita sunt sancta canones ad statuendum rationem juris, nullatenus obligent, non quidem ideo
quia ab infidelibus lata est, sed quia in necessaria dotate ad sui valore requisita deficiunt,
legum enim necessaria dotis est ut quod sapiat divina caritas honesta et justa. et dogma fidei
contra Wiggleff in synodo generali synodo damnatum, quod ab eius haereticis
articulis in hoc verba sonant, nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus cum est
in peccato mortali, et longum haereticis fuit condemnatus, nec immerito, cum enim Christus noluerit
insistere ut addiscens justis legibus infidelium, quod a pharisaeis tentatus gentili cesari dari
insistere tributum dicens dale cesari quae cesaris sunt quae etiam sunt notae fidei petrus in ma
sua catholica c. 2. dixit servi subditi estote in omni timore domini non tantum bonis
fidelibus dominis, sed autem perversis et obedire domini dicentis suis. cur tributum gentili cesari
dari imperaret, si cum infidelitate aut peccato dominium stare negaret? sequitur
proinde est, quia cum peccato etiam mortali dominium stare potest, ergo non temporale
sed etiam spirituale, quoniam si senkia declaratoria quia eo privatus non fuerit, unde
laudo in peccato mortali valide gerebat valide etiam absolvit, episcopus quoque valide
ordinat valide inaugurat. Hinc quod in eadem synodo contra Hus et
Wiggleff dictum fuit. quod autem leges infidelium si justitia limite excesserint aut
contra sectae canones quod statuerunt nullatenus obligent, ex eo fidei liquet
quia leges non sunt de vinculo iniquitatis aut in bona statu, sic non vinculum sunt

si qua salubria alia statuta aut qua iustitia a fidelibus sequela obligarent, ita positis sit.

108. Assertio primaria potestas condendi leges civiles gerit, cui et omnis ordinari civibus gubernaco munitatis incumbit: et idcirco summus Pontifex spiritales leges quae pro toto orbe Christiano, civiles autem pro iis duntaxat terris in quibus proprie dominium spirituale potestate et iurisdictione gerit temporale, simpliciter sine consensu in regnis suis hereditariis, in terris autem imperii ex supra memorata recessu de anno 1576. §. abant dort daß in cui. Cum consensu principum imperii: leges in regnis optimatum in sua republica principe in suo principatu leges civiles condere possunt in quibus civiles ordinaria iurisdictione temporale ipsi competit sortiantur. E contra et certa sentia quae universali illi institutionali, qui cum lex sit ordinatio quaedam rationis cuius quae curam communitatis habet, omnis quinque tribunalis de potestate condendi leges, quam de communitatis gubernatione ex ordinaria habuerit iurisdictione. Sed fundum quae requirit iurisdictio ordinaria ex curam communitatis ordinaria, unde quia vice tum ordinarii agit, leges condere non potest. Fundum ex quo quinque pontifex summus Ecclesiae leges civiles condendi facultate non polleat nisi in iis regionibus, in quibus cum spiritali temporali gaudet dominio, tum indirecte dominium civile ipsi greatur super universo orbe christiano ut ipse de iure divino ipsi illa ultime esse ovis meas et quod legatorum aut etiam quoliqde verbis aforma patrestrum, quibus loci quinque spiritualis gubernandi potestas in illi civibus directe intendit, tum indirecte simul habuit potestas temporalis, atque ipsi illa quod civiliter spiritualibus ovium rationem obiect repellebatur, et sane S. Gelasius in et fatis promisse nisi Christi ei potestas iudicandi est collata, quae pro negotio salutis spiritualis et fidei defendendo leges civiles illi aterio infringere aut annullare poset, illaque circa iura temporalia disponere, sine quibus Gelasii S. Sacramenti obiecerent et ovium salutem periclitarent: recte ipse tenetur, quod ex eo quia universali regendi ovis cura quae ipsa a Petro et eius in universali regimine successoribus, quae per eodem iure quae ipsum sit one illud infringere annullare et quae quae alia potestate in periculum salutis ovium statuere, adeoque directa civilium potestas summo pontifici quoniam in terris duntaxat sibi civiliter subiectis, indirecta vero in toto orbe christiano.

Et hanc sua potestate sumos hos Gulia Navarchos exercite gmonstrasse in cano-jos.
nibus et Ecclesiastica sacri depstat historia, in iure enim Canonico Cap. Cum Roberti de eo
qui duxit matrimonium Pontifex procepit illegitimis filijs alimenta prestare, quo tn
institutione Civili eis dd denegabant, alia huiusmodi plura in iure Canonico reperiunt ff.
Constat etm ex Ecclesiastica historia quomodo Reges et Imperatores n solum excomunicatis palmine
percussi, sed etm de Imperij suis auctte Pontificia depositi fuerint et in vice eorum alij
surrogati: sic etenim ex auctoratu Childerico Cs. Francorum Rege ad ipsorum Francorum in-
stantia Zacharias PP. qui vixit aria anno 741. Pepinum patronum subrogavit.
sic etm Leo Cs. Carolo magno Orientalium Imperatore instituit, anno: 4: in Concil.
Lateranensi Friderico 2. ab imperio deposuit, ut plura alia silentio transeamus, quibus
manifesto apparet, quia semper Pontifici sumo indirecta Civilis potestas etm in iis
temporibus retenta visa fuit, quo Ditioni eius Civiliter subiecta n fuerunt. Licitu indirecta
id est Ecd qd ipsi gravenka eorum Gulio autorium Ki Salay patereth, hoc igit periculo n sub-
sistente legis gdendi Civile potestas iure Pontificii denegat.

Inferitur ex dictis: qd si contingat regimen ex hereditate aut aliunde ad Reginam de-
volvatur, aut ad Principissam, etm hoc volent potestate gdendi legis Civile omnifles 100.
id est omes qui ditioni aut imperio earum ff subiecti obligentur. Cuius ratio est quia supremo
potestati ac regio iurisdictni annexa est legislatiua potestas: sicut fomina dignitati
et iurisdictni huiusmodi capax fuerit, ratio n est cur ea potestas legis huiusmodi gdendi illi
denegaretur. neq obstat qd Apstlus dicat docere mulieri n permitto neq dominari in
Virum Apstlus enim loqtur de doctrina fidei publice tradenda in Gulia, unde prohibet
mulieres silent in Gulia (ac et alterum loquitur de dominio priuato Oeconomico et inaequali
vbi caput mulieris Vir, n autem fuit locutus de dominio priuato et publico de quo no
loquitur. neq etm urgetur in lege fomina ff. de regulis iuris statuit fomina ab
omnibus officiis Civilibus et publicis remota est, et ideo nec iudicis est nec magistratu
gerere (ac loquitur enim lex prohata de fomina sortis inferioris n vero de excellentibus
ac in regimine constitutis, has enim dignitates Civilis idoneas et nostra cognoscimus etate
quo in solio Regina Angliae Anna sed etm varia principissa imperij dominationi
iure fungebant.

III. Infertur 2: Cum rdum phlum p quas caas res oritur p eas dissolvitur, potestas autem pontificia sit immediate a Xo, ea etiam a nullo hnum tolli poterit sed a solo Deo et Xo eius, adeoque neque in casu publicae haeresis poterit pontifex deponi, ut faventibus superis in tract. de fide docebimus, nisi auctte divina: quapp si quis pontifex in manifesta haeresin incidat, et propterea p gcilium generale destitutus suo officio denuntiet, ipsum generale gcilium n deponit, sed iure et auctte depositum tmodo declarat. egtra quia civilis potestas immedte e ab hnu comtate, p eandem hnum comtate iterum tolli poest etiam invito principe si tn iustus titulus fuerit puta si princeps in tyrannide declinet, vel n servet pactum cum republica initum: dico go si iustus subsit titulus sine caa enim nisi p aperta iniustiam n poest populus principem semel legitime electum deponere, quia p legitima electne one ius suum tstulit in illum, qd tlatum nequit re assumere et in se vel in alium tferre, cum illud titulo donationis factum sit proprium principis. ex eiusdem ratnis quaeniencia deducitur, qd si titulo belli iusti aut alio iusto modo dominium comtatis principi fuerit aquisitum, illud denuo de principe tollere n sit in populi potestate, gnia illud princeps n accepit a comtate qui solus tn licitae repetitnis ex iusta caa e titulus. qd si vero iniusto bello aut p tyrannide dominium aquiri gtigerit in comtate, iniusta dominij e usurpao, quoad vesqs gsensu eorum quorum interest fuerit legitimata, quousque leges gditas vi et robore suo carere satis apertum e. gbus etiam quae rdum exigentia tituli dicta fuerant satis explicata manent, obiectbus enim gbuscunque occurri ex dictis de facili poterit, et ideo erit.

Sectio 3tia.

Quanta in legibus tum civilibus tum canonicis promulgatio requiratur?

Promulgatne gnda publica in ordine ad fundandam obligatne actualem ad one legem humana sive ecclesiastica sive civile necaria ee ex dictis hbetur, et vix reperire e respiciendo ad comem onium populorum gsuetudinem, qui infidelitur, sed hoc in superioribus satis discussum

in presenti inquirere, quis potius de quibusdam eius indagare, nisi hic finis videat
promulgationis, et an statim postquam facta est iam ad legis obligationem observantiam? quatenus clarius quid
sentiendum sit intelligat, prius de civilibus postea de canonicis dictis assertis tractare
delectat. sit ergo.

Assertio X. quinquies quam ad imperiales leges glossatores obligent quin primo solemniter fuerint
promulgatae, tamen respiciendo ad imperiales novas et Caesareas leges imperatoriae non obligant nisi post
duos menses a die facta promulgationis quibusdam, et quidem eas solas provinciis, in quibus metropolis
fuerint promulgatae, adeoque ut universitas totius imperii obligent, et nearum quae in singulis
provinciarum singularum metropolis promulgentur a data facta promulgatione duo menses diffluxerint, antequam nulla servanda et obligatoria. ita tenuerunt theologi, canonista,
et civilista.

Prima pars quod quam ad imperiales leges glossatores obligent quin primo solemniter fuerint
promulgatae ex eo deducitur, quod quinque fuerint promulgatae, ac habent nearum legum, neque potest
effendi quod ad hoc deficeret aliquis defectus non obligarent: quo ad

Secunda autem pars quod non
obligent nisi post duos menses a die facta promulgationis habetur ex rubrica ad auctentica
ut facta nova constitutione, nisi quia ita dicit, ut facta nova constitutione, post quinquennium
earum post duos menses valeant, ex quo quaerunt DD. quod imperatoriae leges ante
duos menses non valeant. neque interest quod hoc non in ipso textu habetur sed tantum in rubrica ad
textum: cum enim apud juristas ut Amicus cum aliis advertit contra recepta prius quaesita verba rubricae faciant ad textum semper, et non repugnant inter se, habent vim textus: cum
ipsi in rubrica legislator generaliter loquatur et reddat ad textum semper nec nisi non
e textui repugnat habenda est pro textu ad legem, ut dicit imperatoriae leges
imperatoriae non obligant ante elapsos duos menses, nulla quaeque positiva lex obligat, nisi
ex quo non obligat vetita est legislatori, non autem ante vetita imperatoris obligatoria nisi trimestri a die facta promulgationis elapso juxta dictam
auctentica: ergo ut.

Altera enim pars sit. quod in singulis provinciarum metropolis debent imperatoriae leges promulgari ut sit post duos menses a promulgatione
elapsos inducant obligare in casu auctentica habet, quod autem violata auctoritas
ex instituto et sic loquatur de legibus testatis tantum ut ibidem advertit glossa hoc dicit

extendit ad omnes leges, eamque servare debent omnes, omnibus imperio subiecti, et ab
quemcumque non deest, dum enim in civitatibus et una omnium gentium moris et consuetudo, con-
sentiens est, quod ut singulae provinciae de sua obligatione certiorent, leges in singularum
metropoli promulgent.

III. Assertio 2da Cum extra dominia vim dicant ~~[illegible]~~ impune
[illegible] nulla lege vetitum
fuerit, et prolata constitutio de facienda promulgatione in singularum pro-
vinciarum metropoli, et de facta obligatione nisi post duos menses fit moratoria
ea non obligent alias leges aut principes nisi ad ingenio et legibus imperatorum subdi-
tos, unde ad consuetudinem regnorum et principatuum attendendum est qua promulgatio
esse debeat ut leges obligent, et ubi nil brevitatis constitutum, aut consuetudine in hac
re receptum, standum est iure naturali, et ut leges quae jam in civitate metropolitana seu
regia fuerint promulgatae statim obligent ac quam et in quorum notitiam facta promulgatio
contigerit devenire. Ergo hoc assertio de naturali aequitate nemo enim tenetur legibus nisi ob
x naturali obligatione legum eximit, nisi constitutionibus principum superiorum, cum ipse imperator
extraditur sua non sit superior, quia eius legibus non subditi nisi sunt, nisi
constitutionibus eius a legum obligatione eximunt, sed standum est constitutionibus principum superiorum
imperantium, aut consuetudinibus locorum, et ubi nisi consuetudo nisi constitutio specialis est,
in possessione vim naturae, de iure autem naturae non est solum quam ut in metropoli regia publice
promulgetur, atque ita lex totum regnum aut partem quae sub dominio vigeat:
quoniam aliud statutum non est aut consuetudo non habet, leges in metropoli regia publice pro-
mulgatae statim ad sui observantiam obligent. Et in ordinariis regnorum consuetudo
ut leges in singularum provinciarum metropoli promulgentur, adeo ingressionalibus esse
observandum, ne quidem nunquam ubi non est, aut nunquam ubi est.

IV. Assertio 3a. ad hoc ut leges pontificiae sedis Romae obligent, non est necesse nisi ut Romae
promulgentur, nisi forte aut in ipsa legislatione statuatur, aut alicui privilegium aut consuetu-
do contrarium habeat et finis et tempus ~~[illegible]~~ gratia non ramos, qui ad hoc ut pontifi-
cia leges obligent arbitrantur esse necesse, ut in singulis episcopatibus promulgentur.

Ita autem assertio huiusmodi nisi lege pontificia Romæ tm promulgata aliis etiam provinciis et episcopatibus obligaretur, id fieret velex naã rei vel ex iure positivo, neutrum cum fundamento dicitur: nemo id fit ex naã legis, de naã quæ sic legis ñ è nisi talis solemnis promulgatio qua lex qtm ad se reuiri potest in notitia subditorum atq; hoc habetur et si Romæ tm solemnis promulgatio fiat, inibi enim veluti quasi omnium regnorum Catholicorum legati morantur, ex omnibus nationibus ad illorum limina frequentantes fere semper manendum: et veluti romana Curia è mater et suprema Matrix omnium Curiarum et metropolis omnium episcopatuum: fuit go iuxta gtharios, de naã legis ñ requiritur, nisi qd in matrice singulorum episcopatuum promulgetur, neq; necesse è ut in singulis episcopatibus lex episcopalis proclametur, ita dicimus quia sufficit universalis lex in universali omnium matrice Curia romana promulgari, et sane qmodo ex naã rei plus requiratur ñ habet unde asseratur, si enim ea quæ legum affectat habent non etiam id requiritur de iure positivo de tali etenim iure nullibi gstat nisi forte velis adducere veritatem authentica ut facta nova gstitutione et dicere quod in iure canonico nil statuti è observandum sit in Civile et illud Cap. de novi operis nuntiatione ubi dicit quia vero fuit lex ñ dignum Sacros Canones imitari, ita et sacrum statutum canonum principium gstitutis adiuvant &c. Cum go in Canonibus nil deceret de promulgatione, standum è iuri Civili. at gtra hoc è qd in illo Cap. ut supra dicit ñ agit de iure quo lex promulgari, sed quo lites dirimenti ut fit. in litis dirimendis ubi in Canonibus nil decernit standum sit iuri civili. gtra è 2do quia legibus civilibus sic prorogaretur protestati pontificii, si enim pontifex tm Romæ legis vellet promulgari, ñ obligaret gtra voluntatem nisi romanos, qd est odiosum, adeoq; ad ius quo lex promulgari ñ extendendum. gtra è 3. qd de facto plerumq; pontifex legis tm Romæ promulgat et tamen eas obligat totam Curiam. gtra denique è 4. qd ñ ex toto terrarum orbe ad romanam Curiam delatis iudex iuxta Cancellaria regulas aliasq; regulas Romæ solum promulgatas decidunt; qd ad hæc fieri ñ possunt nisi promulgata Romæ fuerint lex pontificia sine etiam alia promulgatione totam Curiam obligaret: go &c.

115. Dici tn nisi forte aut in ipsa lege aliter exprimat, aut alia privilegia aut consuetudo ingrarium habeat. Ac enim idem benore legis, aut idem privilegium aut consuetudinem. Atque in legibus pontificiis è non dubito, aut certo subsistendi privilegio aut consuetudini pro priori erit derogandum. Et quid si in ipsa lege aliud exprimat, aliud n è quin idem valeat legislatori in pertu legis subjectam ex obligetur et n antea: si autem privilegium aut consuetudo quoda habeat, ut ei expresse in legibus pontificiis n derogetur, plerique bona voluntate legislatoris interpretantur ex aliter obligare n presumit, nisi qdem in ea privilegio aut consuetudini n derogat, qd maxime de legibus ministerialibus aut popularibus è aliqdem, aria quas huiusmodi consuetudine in Germania regere videtur, ut ait Metzger part. 3. disp. 34. a. 1. 5. 6. n. 12. Hoc tn eatenus dicta volo, ut n statim ex qui gravari legum sentia mali arguere possemus, si idem lex in provinciis aut civitatibus sui promulgata n è lege ea pontificia n observent. Id magis videndum arbitror quemnam inter duas hoc sententias videatur stabilior, et tn idem qd diximus in tract. de actibus humanis sect. vet. iudicandum erit ita, ut si quorundam pontificum fuerit lege obligare, et tn ea expressis fuerit, à quato exempta n maneat, extra sit exemptus si publicus visa fuerit lege n obligare nisi etm in singulis civitatibus promulgetur.

116. Asserto 4. quoq; de vire pontificio obligandi tota civitas sui legibus n requirat nisi bona promulgatione, adeoq; in legibus pontificiis n valeat, si se loqd id è obi in lege aliud n exprimit aut gravari consuetudo n habet, constitutio imperatoria ut in singulis provinciis lex promulgetur hoc ut sed actualiter obligare habeat, in eo tn etm valet profata constitutio imperatoria, qd qdo in lege pontificia aut canonica aliud expresse sive datur profectum sive datur absentium n additur qdo ex obligare incipiat, scilicet duo menses indicantur vacatio, qbus diffluxis lex illa sive sive culpa actualiter obligat. Eatenus sic communis sententia quin quibus aliqui obiant ex eo, qd qdo de obligatione cum sit quodda odiosum, debitat, ut non sit iudicio prudentum, qd iudicium declarat, ipsam profata illa imperatoria constitutione, qua dicit ut lex post duos menses sive valeat adeoq; etm lex pontificia qd aliud n additur sive post duos menses obligare censeat.

scripta non se sola certè me non moveret, quia ubi nullus positivum nil determinat standum
è iuris non, cum ego illud quod dicit quia S. Canones leges non designant ut supra è
habitu bonum è illegitimum de iure quo liceat dirimunt, adeoque vel ex hoc satis notum, non me
me moveret, nisi legisset Bullam Pii 4. super declaratione temporis ad observanda
decreta S. Oecumenici et generalis concilij Trid. ubi hoc habent: nos itaque ut omnis
controversia litisque tollatur motu proprio eam rem prout rationi iuris et equitati
quemvis certum Iuxta declaranda: nam etsi ipsius quidem decreta etiam de venera-
bilium fratrum nostrorum S. Rom: Eclia cardinalium qui filio et absente magistro
nostro decreto confirmata à nobis fuerint sub fine mensis Januarij: et hoc etiam tem-
pore apud hanc sedem observare coperunt, quia dum non parum temporis in eis como
diligenter emendandis, mutandis, necnon consumptum fuit, et N3. iure etiam omni
sancitum è ut constitutiones novae vim non nisi post certum tempus obtineant, quae
nobis et ipsum desunt è prodita decreta ita ad dictum reformatione ipsos positivum
dundazat sententia à calendis Ianuarij proximè futuri obligare cepisse ita
Bulla Pii 4.

Hoc ego Bulla ad veritatem profata asserti meum determinat asserere et positam ij.
simul affirmatione: cum ego pontifex dicit quod iure etiam omni sancitum sit, ut con-
stitutiones novae vim non nisi post certum tempus obtineant ad imperatoria constitutione
quo iniuit ut facile novae constitutione respexisse valem è, et si etiam eam in legibus
pontificij servanda probasse indicat, quod ipse tres menses à confirmatione usque ad
obligatione intercedit, unum pro mendis emendandis, duos autem à facta promulgatione
usque dumtaxat ita decreta idem ea quae iuris et positivi obligarent. et hac
Pii Bulla ita moveor ut longe probabile mihi videatur quod pontifex etiam in suis le-
gibus imperatoria illa constitutione observanda probavit, quemadmodum. quod iure omni
sancitum è, ut leges non nisi post certum tempus id è duos menses vim obtineant,
etiam in legibus pontificijs observet: Verum itaque tenendum è, quod leges positivae
pontificia et quae de ijs quae ex Sanctis statuta non obligent nisi post duos
menses à die forte promulgatis nisi expressa aliud caveat in ipsis legibus suis
supra de legibus imperatoris dictum fuit.

118. Sic in lege pontificia positiva et quae ab eis quae ex legibus prohibita sunt
quae ipsi deducit ad ordine pontificio, obligaliquorum auctorum sententia longe
scandalosae viam aurium offensivae haereticae et huiusmodi dominos, eadem
obligant etiam ordine duos menses elapsos et abusus die facta promulgationis, quemadmodum
prohibent docere sententias eiusmodi, nam autem quemadmodum sub tali et tali censura prohibent
ratio prioris est, quia prohibent id quod ex legibus pertinent ad ponere, in omni sententia
quoque scandalosa aut haeretica est quia prohibita, sed est prohibita quia huiusmodi
mala proinde malitia ex re ipsa est, et ideo obligat ne doceat omnibus qui ita
ut dicti declarata et promulgata fuerit. ipsa attendo ad censuras subiicit in-
terdicunt sententias eiusmodi, proinde potest aliquid prohibere, et ideo certum est quia
censura eiusmodi pertinent ad res positivas, ex obligatione vero censurae illae
non obligent ante elapsos duos menses, neque ius quod antea innotat, nisi aliud in
ipsa lege dicat, aut nisi prohibitum sit, ad quod vero affectus ipse reservatae
sunt respicere, et duobus mensibus illis nondum elapsis, absolvere possit, quoniam
ius semel elapsi absolutio soli Summo pontifici reservatur.

119. Duo ~~sed~~ quae in propositione objici possent, et peculiaris certia assertae attinent: quorum
unum est alterum cum est solutum et est istud quod in Capit. de novis operis nuntiatione dicitur,
quia fuit lex non dedignant S. Canones imitari, ita etiam sacrorum statuta Canonum
admittunt affectibus adiuvant, unde concludunt, quod quia in iure Canonico de pro-
mulgatione nihil fieri dicat, nil peculiaris statuat, respiciendum sit ad ius Civile
et ideo dicunt etiam in Canonicis procedendum, adeoque leges pontificias in singulis pro-
vinciis et Episcopatibus debent promulgari. sed ad hoc supra n. 114. abunde respon-
sum est, ut dicitur in libro aliud addere superfluum foret. alterum autem quod obiicitur parum
habet difficultatis, et est illud: quod dubium an lex sit sufficienter promulgata, de non obligat,
quia praeter hoc quod promulgata sit ipsa clementina legis, etiam requiritur statutum
melior autem est ratio sententiae ut diximus in tract. de gratia. atqui dubium est in proposita
sententia an lex pontificia tunc tum promulgata sit sufficiens promulgata quoad alias provincias

obligandos: quod etiam nisi fuerit in aliis principiis et episcopatibus promulgata, non obligat stante in possessione libertate. Sed ut dixi hoc argumentum parum habet difficultatis nam. R. cum distinguendo dubium est an lex sit sufficienter promulgata dubio ad ipsa promulgatione pertinente lex non obligat, tenet dubio tantum ad sufficientiam promulgationis pertinente et quidem te quando de iure constat, et constat simul de lege et promulgatione facta non rebus quippe sic stantibus scil. quando constat de lege lata, constat de iure lege ferendi, et etiam constat de lege quantum ad se sufficienter promulgata, et dubitatur tantum utrum etiam mihi sufficienter sit promulgata, et an ius tale superiori queniat ut me etiam per illa promulgatione velit ~~promulgare~~ obligare, te melior est conditio superioris, qui eo ipso quod superior sit, in huiusmodi casu erit in possessione: quapropter non est veritati consentaneum quod dicitur, quia te libertas esset in possessione, non enim libertas sed ius superioris est in possessione. et his quoque promulgatio ad leges singulas requiratur satis constat. Sit

Sectio 4ta.

An legum humanarum virtus dependeat ab acceptatione populi?

Non est dubium quin lex tum naturalis tum divina positiva ab acceptatione populi neutiquam dependeat. 120.
Cum enim potestas legislativa divina ab hominibus accepta non sit, sicut neque ipsa lex naturalis per homines posita est, sed potius humana societas ratio et potestas omnis quod participatum a Deo sit, et redundet quasi quaedam aeternatio in ius naturae tanquam in primum honestatis principium, satis apertum est, quod lex sive naturalis sive divina ab hominum acceptatione dependere non possit. Dubium quoque procedit de lege humana tantum et quidem ex hoc motivo, quod potestas legislativa humana sit quidem a populo in principem translatum, et ideo quia unumquodque in suum principium videtur redundare, satis probabile videtur, quod ut ista potestas in effectu vim suam sortiatur, per consensum populi, necessum sit ut eius constitutum rati habeatur. et quamvis hoc ratio per se tantum de iure humano civili loqui probatur, tamen quaestio etiam ad leges pontificias terminatur, et sic universaliter de legum humanarum virtute indagatur, an eam dependeat ab acceptatione populi, ita ut antequam eam populus acceptet, lex non obliget?

131. Assertio 1. quia potestas pontificia condendi leges a Christo immediate in autma contulit
e, potestas autem episcoporum immediate a Christo Vicario et mta a populo, leges pontificum
et episcoporum aliorumque Ecclesiarum prelatorum, si iusta fuerint, obligant ante eas acceptatione
populi, et indeficienter ab ea vim suam habent. Cuius ratio et fundamentum est quia iuxta doctrine
importatae, scil. quia potestas hoc principaliter leges condendi non est assumpta a populo, sed
immediate limitatae tradita a Deo, et agnitis de iure divino illa verba mo-
nstrata: pasce oves meas tibi dabo claves quodcumque ligaveris super terram erit ligatum
ratio cur a quibusdam dicit leges condere ab acceptatione populi, in eo consistit quia alias
hoc potestas leges condendi ab ea haberet in principio nisi tantum conferre si populus
in lege consensisset, quod ratio in legibus pontificiis contingere non potest ut patet quia
ea a populo communicata non est pontificia potestas. protinus de eo meliori modo
Ecclesia et Christi eius pontifices immo potestatem condendi leges absolute credit, quo
potuit, atque meliori modo utilitati spirituali potestate ea condendi ter a populo potuit certe enim
ad certa gubernatione expedien non videbat, ut leges a populi acceptatione dependerent
quia sic fore iusta leges effectu suo privarentur per vitia et iniquitatem populi dirigi
nolentis: quod ex. Sed non obstinat quod magna sit difficultas de legibus pontificiis, quas con-
condendi potestas immediate a Christo Deo et non autma populo, unde negare breviter sit et non est
ratio aequitatem assignabilis quod pontificia potestas condendi leges aliorumque Ecclesiarum prelatorum
eatenus sit ligata, ut ab populi consensu bonum virtutis sua obtineret. quod recte indicat
quia hoc potestas ad hunc consensum non ternat.

132. Assertio 2. nequaquam leges civiles, sic legendo dependent ab acceptatione populi, adeoque ~~[illegible]~~
acceptat sunt non ut accepta populi lege, sed in alia conditione affectu non definiat, obligare non ~~[illegible]~~
definit. Ratio 1. mo. quia non affectat de conditione huiusmodi facta, quo communitas in principio fuit
potestas condendi leges, quod leges principii non obligarent nisi populo acceptante. et pro-
derea non fuit expedien ut hoc conditio fuerit, quia sic fortissime in aliquo duraverit
ci bonum commune non posset utiliter dirigi, et tunc leges prima utilis sua effectu amittent

[illegible] ipsi legislatori et lex è in potestate, et [illegible] tenendum è, qd [illegible] non subest, sed legis etiam civilis obligent quoad eas, ea non auferant. Ratio è ex dogmate ubi nil exceptum è, omnis contractus potestas in principe relatae plata credatur ita ut [illegible] sit plenum in legibus populum obstringere, qd si autem penes principem è totum in legibus obstringere populum approbatur, cur ego credarem in eiusmodi quitate si populus aut est limitatus esse. probata è in statuta iuris eiusmodi populus quisque profunxit, quo tono omni melius quitatis è autem omni nouel. dubio, quia melius quitatis, ubi hoc quitatis non illgit, quia non illa facile stringeret ut a prima lege populus diuro Cervinis effectu suo frustraret. in fuit videl. [illegible] asserti obligendi ex hoc, qd dato etiam et in questo, quia quitatis [illegible] fuit filiberta, ea tn non videtur principes profuisita, et quia iure belli singula fere regna ab uno dono ad alterum diffuerunt, eod iure belli principis iniquissimo iure principis aequitatis quae ad videndum non abstrondarunt latae evincere, qd legis principem ab auctoritate populi minime dependent. Hoc quid verum è ut dicit iuris consulti: leges instituunt cum mulgent, et firmant cum moribus utentium probant, verum ipsa firmitas è ex ipsis firmitas facti non autem firmitas iuris, vnde etiam ad iuris fuit lege moribus utentium probant fuit non, tn si legislator in sua voluntate stetit, obligare non definiunt. quo etiam in parte fuere videl. sentiae illae ab Alexandro 4. anno 1655. reprobata in hoc verba Bronz, populus non peccat et nisi abstrahat ea non recipiat legem a principe promulgatam. eo ipso etiamsi pontifex hanc sentiam reprobavit, videl. quia nostra sentia approbavit qd hoc ab auctoritate populi non dependet.

Quamvis autem de omni lege auctoritas populi in ea quia, tamen eos qui lege quod data non 123.
auferunt, non platim arguendo quasi ab eo, iusta quoque ratio poscit subiec, quae superiori intimata legis recita, tobit obligatione non illo quia eam populum non auctoritatem, sed quia pro ratione non recita superior populo illum ab obligatione legis exemisse ex sese, ad qd rationibus efficiendum affirmat, qd superior fuit lege non auctorata, sed ipsa eam ex reclamatione legis tn pugit subditis huiusmodi ad servanda lege gravera, dum scilicet dum enim non poterit facere et tn non facit, tunc ex sententia ratione profitetur. Ubere et subditis eius de obligatione legis relinquere. et ideo è qd gilium prin.

solum qd extra mora fuit recepta non, trans Tyberim non obligat, nonnisi ex omni illud non est recepta fuit, qua illud fuit recusatum, et si vellet ad illud servandum se obligare, et tn non obligat, quia neq; carpit in observatione eius, adeoq; recte ex conscientia censet eos in obligatione conclusos non intendere. Similiter, dum recepti decreto aliqs intrarent: Decisi reservati in agendis non exceptis, et cis Rhenum in Brigovia non recepti, qui non obligant: sitq; qd plures audivi a viris fide dignis in veritate subsistit, qd eorum observandorum moralis impossibilitas adnata fuerit quamprata, et Roma eo ipsa diro protestata, ut vnum fuerit Institutum ab cis Rhenum non receptata, neq; tn vellaeri recepto ad illos assumendos obligavit: quorum enim in Rhedis Curialibus fuit admissus adoriendis, quemq; illi Cons. appositi sint, non tn assumunt in iuvenum illigatis, sequitur ergo ab eo Rhenum parte eundi Rhedo quinitis imperiunt, non alia ratione dari videntur, qm ubi ibi ex recepti sint, ibi etm eorum servandorum notitia habetur: quo etm ex hoc videtur iam ee ipsa eos cis Rhenanos profuisse.

124. Sed quis qd non go tempus requiratur, ut lex non admissa non profuisse abrogetur? et varii varie sentiunt. Samormitanus fidelissimus ut refert Amicus hic disp. 5. qu. 5. n. 100 ait Superior fuit et tolleratur, et se diebus aut triginta, qui Superior recepit et non abrogavit, lex cessat abrogata: vel ignoratur et se requirit tempus 40. annorum. Sed Felinus ut illud refert Amicus ille mihi placet, et ipse ait ignorante Superiore sufficere decennium. Ego vero ait Superiore etm ignorante satis ee generale inobservantia legis publicatae, manifestata quia ad hoc sufficit certus quasi principis ex presumpta ipsius sua ita Felinus. mihi autem placet qd eos loco tradit Amicus in hac verba: ergo si dicitur non vel inobservantia legis ee ex dea revocabili; et se vera ee hac ultima Felini opinio, eo qd se lex presumit lata subsistere si populus ex revocabili ea non dissenserit: vel non ee ex revocabili ea, et se si princeps fuit et tolleratur sufficiunt tot anni qt morali satis ad presumendum tacitum assensum principis: si ignorat illud tempus mea sententia videtur, qd sufficit ad quendam introducendam qd fere ee 10. annorum ita Amicus et hoc mihi placet dicere, ut enim alibi

docebit in hoc tractatu quietudo etiam jure illicite introducta postqm̃ regnavit,
qui sui difficultate tamen laxè et sine quanto observari potuit. ex his
Infertur, imo qd omnis lex absolute à superiore lata in quibus abusus tatione 125.
populi vim sua obtineat, et ideo stabilet de hac absoluta superiori voluntate
quicunq; ea usu n̄ probet, quia quia gra lege prohibente fuit, tn̄ ordinariè
bona fide de lege tuna tacita conditio sumatur, nisi ex rationabili cau populus eam
n̄ admiserit: qui hoc ge intervenente rationabile causam quod respectu legis et eius ob-
ligatio suspendit, interest tn̄ ut hoc cau gloriam coram superiore probet, et si reic-
ta ab eo n̄ fuerit, legis obligatio usq; ad tam cau reiciatur, n̄ tacitus dominus gaudere
debet, qd si vero dominus ratione illa gra lege etiam dura n̄ admiserit, sed
ad executione eius dissuadeat, lex in obligatione durat, quidni in ea iniustitia non
appareat lege prosecuti ff. qui eta abrog sui enim voluntate et eius superiori
ex in possessione. ex hoc illato sequitur aliud fit. qd posteri n̄ observantes legem
a maioribus n̄ admissa, quidni tamen iniustitia in n̄ admissione legis eiusdem n̄ appareat
iustè presumunt lege jmo ex rationabili cau n̄ admissa, et si à penata dimissa-
bantur ~~sequam~~ sinergo ipsi lege adimpleant. 3. inferitur qd si pars communi-
tatis aliuius legem angulet etiam ad ea pars minor teneat, pars enim minor sequi
maiorem fuit auctoritas summa pale, n̄ autem viciissim. sed hic.
Obiciari potest quoniam fit vida pars maior contraria pro tota et minore on 126.
fit pars maior diuisa respectu totius ditionis, quo pertinuit eius subiecta ē,
on vero diuisa tn̄ respective ad una respublica, una regione, unum regnum,
unum locum pro prius videtur docere Valentia i. 2. disp. 7. q. 5. alterum vero docet
Salas disp. 19. sect. 2. a. 2. p. 5. c. 4. q. 13. Armis disp. et sect. 5. n. 98.
fit. qd diuisa respective ad tanta respublica pro n̄ autem ad tota ditione. mihi videtur
ē Minorem disputandum vel legis pt uniuersales pro tota ditione vel pt totis pro
uno tn̄ regno respublica pro et quia si legis lata pt pro uno tn̄ regno respublica
sic videtur ratione qd n̄ sit respiciendum ad tota ditione, sed tn̄ respective ad
regnum et respublica, sicut etiam obligatio n̄ ē ad tota ditione, sed tn̄ ad regnum
respublica si vero lege pt uniuersales, et uniuersum gaudeant totis pt sui pro

tota ditne sive pro uno toto regno, advertendum est ad diversos mores regnorum variorum aut eiusdem regni variarum provinciarum, et sic dicendum, quod non sit respiciendum neque ad locum, neque ad tota ditne aut regnum, sed ad aequalitatem morum ita ut si inter eos quorum est aequalitas morum, pars maior lege acceptet, trahat minorem, et lex obliget omnes, si vero respiciat dicendum sit ut supra: cum enim lex sit quaedam ligatura et regula morum, ad mores non autem ad numerum subditorum aut locum eorum videtur esse respiciendum, et hoc quidem verum apparet non solum circa leges civiles sed etiam pontificias, ex diversitate morum quippe multae bullae pontificiae in aliquibus vigent regionibus, quae non vigent in aliis, sic multae in Italia vim suam obtinent, quam in Germania, Gallia etc. non habent et simile est de legibus civilibus, igitur mores et aequalitas eorum respicienda est non autem multitudo locorum, et hoc quidem ex dictis ita elucet ut quantum arbitror veteriori probatione non eget.

127. Ex hucusque dictis etiam patet quod ad rationem in contrarium in 6. sectionis n. 120. posita dicendum sit, negandum etenim est, quod ex hoc quia a populo principem potestate condendi leges accepit, iure subiugatur conditio hoc si populus acceptet huiusmodi enim conditio bonae gubernationi dignoscitur aperte obesse, dum sic populus non a potestate gubernantis, sed potius gubernans a voluntate populi gubernandi desideret, quod contra omnem videtur esse rationem, et potius ubi aliud expresse non habetur, illud populus omne suum ius ita in principem transfudisse, ut rationem iustitiae ipsum pro necessitate boni communis rationem suum dirigeret arbitratum, et hoc certe mihi verius factum videtur ex positis supra rationibus, quamvis non negarim, quod absolute loquendo populus ius acceptandi sibi reservare potuisset, hoc tamen fieri minus pro bono communi congruisset. Sed his satis patet quod de legibus earumque acceptatione ratione populi tenendum sit: quapropter hanc sectionem et cum ea articulum totamque hanc rationem terminamus quaestionem.